Univerzita Komenského v Bratislave
Filozofická fakulta

Postupy tvorby a preberania termínov a ich definícií

Bakalárska práca

2025 **Adam Ivan Pavella**

Univerzita Komenského v Bratislave
Filozofická fakulta

POSTUPY TVORBY A PREBERANIA TERMÍNOV A ICH DEFINÍCIÍ

Bakalárska práca

Študijný program: slovenský jazyk a kultúra a anglický jazyk a kultúra
Študijný odbor: prekladateľstvo a tlmočníctvo
Školiace pracovisko: Katedra anglistiky a amerikanistiky
Vedúci záverečnej práce: Mgr. Ivo Poláček, PhD.

Bratislava, 2025 **Adam Ivan Pavella**

Univerzita Komenského v Bratislave
Filozofická fakulta

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Adam Ivan Pavella
Študijný program: anglický jazyk a kultúra a slovenský jazyk a kultúra (Jednoodborové štúdium, bakalársky I. st., denná forma)
Študijný odbor: filológia
Typ záverečnej práce: bakalárska
Jazyk záverečnej práce: slovenský
Sekundárny jazyk: anglický

Názov: Postupy tvorby a preberania termínov a ich definícií
Term and Definition Creation and Adoption Techniques

Školiteľ: Mgr. Ivo Poláček, PhD.
Katedra: FiF.KAA - Katedra anglistiky a amerikanistiky
FiF Vedúci katedry: doc. Mgr. Ivan Lacko, PhD.

Dátum zadania: 30.09.2024

Dátum schválenia: 15.04.2025

prof. PhDr. Daniel Lančarič, PhD.
osoba zodpovedná za realizáciu študijného programu

.....
študent

.....
školiteľ

POĎAKOVANIE

Týmto spôsobom by som chcel vyjadriť vďaku svojmu školiteľovi, Mgr. Ivovi Poláčkovi, PhD, ako aj doc. Markete Štefkovej, PhD. za cenné rady, pripomienky a konzultácie počas písania záverečnej práce. Zároveň nemožno opomenúť ani pani terminologičky z Európskej komisie, Janu Tomaščovú a Marcelu Adamíkovú, ktoré mi celý projekt sprístupnili, počas jeho spracúvania ochotne odpovedali na moje otázky, pomáhali mi s terminologickými aj technickými problémami a na záver mi poskytli cennú spätnú väzbu.

Abstrakt

PAVELLA, Adam Ivan: *Postupy tvorby a preberania termínov a ich definícií* [Bakalárska práca]. Univerzita Komenského v Bratislave. Filozofická fakulta; Katedra anglistiky a amerikanistiky
Školiteľ: Mgr. Ivo Poláček, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: Bakalár.
Bratislava: FiF UK, 2025. 40s

Táto bakalárska práca sleduje tendencie tvorby a preberania termínov pri vytváraní terminologickej databázy. Hlavným cieľom práce je zistiť podiel typov ekvivalentov v zozname 55 termínov spracovaných v rámci praktického terminologického projektu, ktoré sú uvedené v teoretickej časti, a podiel typov definícií, uvedených tamže. Ďalší cieľ spočíval v samotnom vypracovaní spomínaného projektu, zadaného terminologičkami Európskej komisie, Janou Tomašcovou a Marcelou Adamíkovou. V neposlednom rade sme sa usilovali o analyzovanie terminologických postupov či už pri vytváraní alebo preberaní termínov a o získanie prehľadu o súčasných poznatkoch z danej problematiky.

Práca sa delí na štyri kapitoly; prvá sa zaoberá súčasným poznaním riešenej problematiky doma a v zahraničí, druhá podrobne opisuje ciele práce, tretia sa venuje metodológii práce a v štvrtej sa čitateľ oboznámi s výsledkami nášho výskumu a ich analýzou. V záverečnej časti práce sa nachádza príloha obsahujúca prehľad spracúvaných termínov.

Kľúčové slová: termín, terminológia, ekvivalent, ekvivalentácia, definícia, IATE, analýza.

Abstract

PAVELLA, Adam Ivan: *Term and Definition Creation and Adoption Techniques* [Bachelor's Thesis]. Comenius University in Bratislava. Faculty of Arts; Department of British and American Studies
Supervisor: Mgr. Ivo Poláček, PhD. Degree of qualification: Bachelor.
Bratislava: FiF UK, 2025. 40p.

This bachelor's thesis analyzes the techniques used in term creation and adoption in the development of a terminology database. The main objective of the thesis is to determine the proportion of term equivalence and definition types in a corpus of 55 terms translated into Slovak as part of a practical terminology project. Both equivalence and definition types are listed and described in the theoretical section. Another objective was the completion of the above-mentioned terminology project, commissioned by European Commission terminologists Jana Tomašcová and Marcela Adamíková. Finally, we sought to analyze existing terminological practices, either in the creation or adoption of terms, and to gain an overview of the current knowledge in this area.

The thesis is divided into four chapters. The first chapter examines the current state of knowledge on the issue in Slovakia and abroad. The second chapter talks about the objectives of the thesis in detail. The third chapter describes the methodology, and the fourth chapter presents the results of our research along with our analysis thereof. An appendix containing an overview of the translated terms is included at the end of the thesis.

Keywords: term, terminology, equivalent, definition, IATE, analysis.

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že bakalársku prácu s názvom *Postupy tvorby a preberania termínov a ich definícií* som vypracoval samostatne s použitím uvedenej literatúry a pod odborným vedením Mgr. Iva Poláčka, PhD.

V Bratislave dňa 25.4.2025

podpis

Predhovor

Táto práca predstavuje analýzu procesu ekvivalentácie termínov a prekladu či preberania ich definícií z východiskového jazyka do jazyka cieľového, v tomto prípade z angličtiny do slovenčiny. Ako súčasť praktickej časti bakalárskej práce bolo v terminologickej databáze Európskej únie IATE (ďalej len IATE) spracovaných 55 anglických termínov prevažne z oblasti pitnej vody, ku ktorým bol priradený slovenský ekvivalent, slovenská definícia, kontext a zdroje v súčasnej (najmä) právnej literatúre. K výberu tejto témy záverečnej práve nás inšpiroval podobný projekt, na ktorom sme sa podieľali minulý rok a ktorý tiež pozostával zo spracovania niekoľkých termínov, avšak menšieho množstva. Všimli sme si, že typy ekvivalentácie termínov, ako aj druhy definícií, sa opakujú a dajú sa rozdeliť do rôznych kategórií. Pri analýze súčasného stavu poznania problematiky doma i v zahraničí sme objavili už existujúce rozdelenie druhov ekvivalentov i definícií. Tak vznikol nápad spracovať väčší terminologický projekt, na ktorom by následne bolo možné pozorovať, aké zastúpenie majú tieto jednotlivé typy v zdanlivo náhodnom výbere termínov. Práca je určená terminológom, študentom terminológie a priľahlých oblastí a aj laickej verejnosti so záujmom o túto problematiku. Výsledky výskumu sú obzvlášť relevantné pre terminológov pracujúcich s veľkými databázami, ako je IATE; môžu im pomôcť lepšie sa zorientovať v rôznych typoch termínov a definícií a tým pádom dosiahnuť vyššiu mieru konzistentnosti pri ich hľadaní či tvorení. Metóda zhotovovania práce spočívala v spracúvaní termínov na jednotlivých kartách priamo na webstránke IATE, čo zahŕňalo vyhľadávanie slovenských ekvivalentov zadaných termínov na stránke EUR-Lex, poprípade v iných webových zdrojoch (sú uvedené pri každom termíne zvlášť, spomeniem napríklad SLOV-Lex), vyhľadávanie už existujúcich definícií alebo vytváranie nových podľa existujúcich typov (šablón), uplatňujúc pri tom predchádzajúce znalosti z oblasti danej problematiky. To znamená, že častokrát bolo potrebné oblasť termínu dôkladne študovať a stať sa „expertom“ na každý jeden termín – niet preto divu, že praktická časť našej záverečnej práce bola zo všetkých jej častí časovo najnáročnejšia. Výsledkom práce je komplexná analýza podielu rôznych typov ekvivalentácie termínov a ich definícií v zadanom súbore 55 spracovaných termínov, grafické zobrazenie výsledkov a v neposlednom rade aj opis postupu terminologickej rešerše pri vytváraní terminologických kariet v databáze IATE.

Obsah

PREDHOVOR 8

OBSAH 9

ÚVOD 10

1. SÚČASNÉ POZNANIE RIEŠENEJ PROBLEMATIKY DOMA A V ZAHRANIČÍ 12

1.1. Terminológia ako veda 12
1.2. Termín, jeho definícia a vlastnosti 14
1.3. Posudzovanie existujúcich termínov 18
1.4. Tvorba nových termínov 19
1.5. Typy ekvivalentácie termínov 20
1.6. Typy definícií termínov 23

2. CIELE PRÁCE 25

3. METODOLÓGIA PRÁCE 26

3.1. Všeobecná charakteristika praktického projektu 26
3.2. Vyhľadávanie ekvivalentov termínov a ich zdroje 27
3.3. Databáza IATE 28
3.4. Využitie poznatkov z teoretickej časti pri vypracovaní projektu 31
3.5. Vyhodnotenie výsledkov výskumu 31

4. VÝSLEDKY PRÁCE A ICH VYHODNOTENIE 33

4.1. Štatistické usporiadanie výsledkov výskumu 33
4.1.1. Podiel typov ekvivalentov termínov 33
4.1.2. Podiel typov definícií 36
4.2. Vyhodnotenie výsledkov 38

ZÁVER 39

LITERATÚRA 41

PRÍLOHA 1: KOMPLETNÝ ZOZNAM TERMÍNOV 43

Úvod

Práca *Postupy tvorby a preberania termínov a ich definícií* vznikla s cieľom vniesť svetlo do procesu tvorby termínov a následného rozdelenia rôznych typov postupov pri ich ekvivalentácii alebo tvorbe ich definícií. Ucelená terminologická databáza ako IATE je neoceniteľnou pomôckou každého prekladateľa, novinára alebo iného tvorcu (nielen) písaného obsahu, ktorý potrebuje poznať a použiť presné a jednoznačné pomenovanie toho-ktorého objektu alebo fenoménu. Na Slovensku má terminologická práca dlhú históriu a v tejto súvislosti vznikli viaceré odborné príručky, ktoré sa venujú terminologickým postupom, vymedzujú vlastnosti termínov, upravujú podobu definícií a poskytujú cenný komentár k súdobým praktikám tvorby nových termínov či ich preberaniu z cudzích jazykov. Takouto príručkou je napríklad knižka *Ako pomenúvame v slovenčine* od Ivana Masára, ktorá je známa snáď každému študentovi prekladateľstva a z ktorej táto práca do veľkej miery vychádza. V zahraničí je tvorba termínov a terminologická rešerš vnímaná ako súčasť aplikovanej lingvistiky, teda praktického využívania jazykovedných znalostí. Takáto klasifikácia dáva zmysel, keď si uvedomíme, že termín ako koncept vznikol z čisto pragmatických dôvodov; uľahčiť komunikáciu či už medzi expertmi alebo laickou verejnosťou a zabrániť situáciám, keď by kvôli nejasnosti alebo viaczmyselnosti niektorých pojmov došlo ku komunikačnému šumu alebo dokonca škode na zdraví či majetku (Masár 17). Vo svojom príspevku *Neologizmy a terminologické plánovanie* Jana Levická z Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra zdôrazňuje, že vnímanie tvorby termínov medzi laickou verejnosťou ako súčasť zodpovednosti výhradne jazykovedcov je ilúzia, častokrát totiž termíny tvoria najmä odborníci v danej oblasti alebo prekladatelia – terminológovia už vzniknutým termínom mnohokrát len „udelia požehnanie“ (77). Presne táto idea tvorí jadro aj tejto práce, koniec koncov, v praktickej časti nešlo ani tak o tvorbu úplne nových termínov (v podstate vôbec), ako skôr o vyhľadávanie už existujúcich ustálených pomenovaní v odbornom diskurze a ich následnej terminologizácii a „zoficiálnení“ zaradením do databázy IATE. Toto isté, aj keď trochu v menšej miere, sa dá povedať aj o našom prístupe k tvorbe definícií – väčšinu času šlo najmä o ich preberanie či už z odbornej literatúry, alebo z iných jazykových kariet (pojem jazyková karta v tomto kontexte bude bližšie vysvetlený v kapitole o metodológii). Dôležitou súčasťou práce bolo ale vyhodnocovanie vhodnosti a správnosti nájdených termínov a definícií, a aj preto má táto práca význam; vďaka uvedeným príkladom a komentárom môže v budúcnosti čitateľom pomôcť jednoduchšie, presnejšie a sebavedomejšie sa vyrovnať s bežnými i menej bežnými problémami, s ktorými sa

terminológovia pri svojej práci stretávajú. Zároveň veríme, že sa touto prácou podarí poukázať na dôležitosť terminologickej rešerše a dôsledného oboznámenia sa s problematikou a oblasťou, v ktorej sa termín vyskytuje. Žiaľ, tento krok mnohí podceňujú a výsledkom sú častokrát neúplné alebo chybné definície naslepo prevzaté z internetu či zaradenie chybných ekvivalentov termínov do terminologického slovníka. Pri spracúvaní terminologického projektu sme sa riadili pravidlom, že zaradeniu termínu do databázy, priradeniu definície k nemu a následnému vytvoreniu jazykovej karty **musí** predchádzať úplné porozumenie jeho významu vo východiskovom jazyku rovnako ako významu definície, ktorú chceme prebrať a preložiť.

Hlavným cieľom práce je analyzovať podiel rôznych typov termínov a definícií v spracovanom terminologickom projekte, k čomu nám pomôžu ciele čiastkové, a síce samotné vypracovanie projektu, rozbor postupov pri tvorbe terminologických kariet a starostlivé oboznámenie sa s teóriou terminológie.

1. Súčasné poznanie riešenej problematiky doma a v zahraničí

1.1. Terminológia ako veda

Silvia Pavel a Diane Nolet vo svojej knihe *Handbook of Terminology* (Terminologická príručka) vysvetľujú, že slovo terminológia môže byť chápané v dvoch rôznych významoch. Terminológia môže znamenať súbor termínov, odborných výrazov, v istej oblasti, napríklad lekárska terminológia alebo právna terminológia (v tejto súvislosti existuje aj množstvo terminologických slovníkov), druhý význam je však „jazykovedná disciplína skúmajúca koncepty a termíny v špecializovaných jazykových okruhoch“ (17). Práve týmto významom sa v tejto podkapitole budeme zaoberať a ďalej v našej práci bude slovo *terminológia* používané len vo význame *terminologickej vedy*.

Za otcov modernej terminológie považujeme Eugena Wüstera, Ernsta Drezena a Dmitrija Lotteho, trojicu inžinierov, ktorí si uvedomovali problémy spojené s dorozumievaním sa v odbornej komunikácii (Picht 9). Nešlo o lingvistov, čo do veľkej miery ilustruje povahu samotnej vednej disciplíny – jej existencia sa zakladá na čisto praktických dôvodoch. História terminológie však nesiaha len do dvadsiateho storočia, v istej forme totiž existuje už tak dlho ako samotná odborná komunikácia (Picht 7). Už Platón tvrdil, že poznanie predmetu alebo objektu si vyžaduje niekoľko základných poznávacích znakov: „názov, definíciu, ilustráciu objektu a podľa možnosti i objekt samotný“ (Oehler 83, cit. v Picht 6).

Moderná terminológia je dnes viacerými autormi považovaná za vedu medzidisciplinárnu, ktorú nie je možné skúmať ako izolovaný jav (Cabré 25 a Picht 6). Nemá však byť vnímaná ako súčet prvkov z iných disciplín, ktorým sa venuje, alebo ako Vennov diagram rôznych oblastí a odborných diskurzov, no je na ňu treba nazerať ako na samostatnú disciplínu, ktorá síce skúma prvky z iných oblastí (v tomto prípade prvky odborného pomenúvania), ale vnáša do toho vlastnú teóriu, poznanie a hodnotu, čím nadobúda štatút vedy (Cabré 25). S hľadaním príkladu, ktorým by sme mohli ilustrovať medzidisciplinárnosť terminológie, nám pomôže už vyššie citovaná Teresa Cabré. Podľa nej sa terminologická jednotka (termín) dá považovať za jazykovú jednotku, čím teda zasahuje do *lingvistiky*, ktorej je aj súčasťou [túto myšlienku sme načrtli už v úvode a podporuje ju aj samotný Eugen Wüster, ktorý terminológiu považuje za súčasť aplikovanej lingvistiky (Wüster 1981, cit. v Cabré 25)], no zároveň ju môžeme chápať aj ako kognitívny prvok, keďže úlohou termínu je v mysli vyvolať presný a jednoznačný mentálny obraz pomenúvaného objektu alebo javu,

a tým teda zasahuje aj do *kognitívnej vedy*. V neposlednom rade je termín aj jednotka komunikačná, a teda terminológia úzko súvisí aj s *teóriou komunikácie* (25).

Na Slovensku zaznamenávame prvé pokusy o terminologickú nomenklatúru už v Štúrovskom období, a to s príspevkom Michala Godru *Príňesok ku vedecko-slovenskjemu názvoslovú* (Horecký 11 – 12). V ňom Godra zdôrazňuje dôležitosť predstavovania abstraktných pojmov Slovákom v „našinskom odevu“ (Godra 95, cit. v Horecký 12), čo môžeme považovať za dôkaz, že o dôležitosti terminológie sa na Slovensku intenzívne uvažovalo už v polovici 19. storočia. Horecký ďalej približuje uvažovanie o terminológií aj neskôr v matičnom období, keď sa o zostavenie slovenského vedeckého slovníka pokúsil Ivan Branislav Zoch (17). Aj v prípade Godru, aj Zocha, poslúžilo ako základ ich slovníkov už vtedy o dosť vyvinutejšie české názvoslovie, pričom Zoch sa oň opieral viac a dokonca v niektorých prípadoch prebral aj slovotvorný sufix *-ko*, ktorému sa „Godra vyhýbal“ (Horecký 17). Ďalej Horecký spomína slovník Jozefa Loosa s názvom *Slovník slovenskej, maďarskej a nemeckej reči* a podčiarkuje aj, že v čase písania jeho (Horeckého) knihy ešte názor slovenských lexikografov a terminológov na tento slovník nebol plne utvorený (19). Na záver treba krátko spomenúť udalosti spojené s terminológiou v „modernom“ období, o ktorých Horecký podrobnejšie hovorí vo svojej knihe, a to napr. založenie terminologickej rubriky v časopise *Právny obzor* v roku 1917 (ešte za Rakúsko-Uhorska) či snahy spracovať technickú terminológiu v „dvoch zväzkoch elektrotechnického slovníka a štyroch zväzkoch strojníckeho slovníka“ za prvej republiky (23 – 26).

V dnešnom globalizovanom svete je terminológia dôležitejšia než kedykoľvek predtým a pri komunikácii expertov z rôznych oblastí a krajín je používanie etablovaných a ustálených pojmov (termínov) priam nevyhnutné. Vďaka nástupu digitálnych technológií, internetu a umelej inteligencie je dnes možné vytvárať obrovské terminologické korpusy doslova pár klikmi, čo spôsobilo, že sa táto veda postupne presúva z knižnice na obrazovku a spôsoby pomenúvania objektov a javov v rôznych oblastiach sa dnes skúmajú práve prostredníctvom internetu, kde sa potom dá nájsť aj väčšina získaných poznatkov a aj celé terminologické slovníky či databázy. Jedna z takýchto databáz je aj IATE (Interactive Terminology for Europe), ktorej bude venovaná jedna z nasledujúcich podkapitol.

1.2. Termín, jeho definícia a vlastnosti

Prvá definícia termínu v slovenčine pochádza od Aloisa Jedličku, ktorý ho definoval ako „lexikálno-sémantickú jednotku odbornej funkcie jazyka, ktorá má presný význam, daný v odbornej oblasti definíciou, konvenciou alebo kodifikáciou“ (Jedlička 31, cit. v. Horecký 35). V novšej zahraničnej literatúre je hľadanie jednoznačnej definície termínu pomerne náročná úloha, v slovenskej terminologickej teórii však Ivan Masár skompiloval viacero definícií, medzi ktorými našiel jednu spoločnú črtu – termín je v nich predstavený ako „pomenúvací prostriedok určený na odbornú komunikáciu“ (Masár, 14). K tejto definícii by sme ešte doplnili, že daný pomenúvací prostriedok sa používa na odbornú komunikáciu *v istej oblasti* – každá oblasť má totiž svoj súbor termínov, ktoré používa, a jedno slovo môže byť termínom vo viacerých oblastiach s tým, že v nich má iný význam. Napríklad slovo list má funkciu termínu v biológii aj v oblasti zbierania autogramov známych osobností, no v oboch týchto oblastiach tento termín pomenúva niečo úplne iné. Termín ale do veľkej miery definujú jeho vlastnosti, ktoré rovnako vymedzil práve Ivan Masár a ktoré každý slovenský terminológ či prekladateľ musí vedieť vymenovať aj o polnoci. Sú to: *motivovanosť*, *systémovosť*, *ustálenosť*, *jednoznačnosť a presnosť*, *derivatívnosť*, *krátkosť*, *preložiteľnosť* (14 – 22). Tieto vlastnosti boli už do veľkej miery rozobraté a vysvetlené v iných teóriách terminológie či dokonca v niektorých bakalárskych prácach z minulých ročníkov (pozri napr. Ložiová 22 – 27), aj napriek tomu ale považujeme za potrebné ich čitateľovi aspoň v krátkosti predstaviť.

Motivovanosť – podľa Masára ide o inherentný znak termínu, podľa ktorého možno zistiť, ako a z čoho bol termín vytvorený (čím bol motivovaný) (14). V tejto súvislosti si môžeme predstaviť dva termíny z oblasti arachnológie: *chelicery* a *klepietka*. Ide o synonymá, jedno pomenovanie je z latinčiny (*chelicerae*), to druhé je slovenský ekvivalent. Definícia oboch termínov by mohla byť trebárs *prvý pár končatín, uspôsobený na manipuláciu a drvenie potravy, na obranu pred predátorom a paralyzovanie koristi* (podľa Krajčovičová a kol., 58). Práve na príklade týchto dvoch synonymických termínov sa však dá pozorovať, do akej miery sú pre slovenského recipienta motivované. Termín *chelicery* slovenskému čitateľovi veľa nenapovie, najmä ak nemá predošlé vzdelanie alebo znalosti z oblasti morfológie článkonožcov, keďže v slovenčine takéto pomenovanie ani žiadne slovo jemu podobné nejestvuje. Ide teda o nemotivovaný termín. Na druhej strane termín *klepietka* v slovenskom prijímateľovi automaticky evokuje orgán prispôsobený na manipuláciu

s korisťou, keďže v slovenskom jazyku sa toto slovo (poprípade jeho varianty, napr. klepetá) používa neterminologicky v bežnej reči na pomenovanie napr. klepiet kraba, či v prenesenom význame na označenie časti bagra alebo iných strojov. Z toho dôvodu ide o motivovaný termín. Práve Masár je veľkým zástancom názoru, že termín má byť motivovaný, aby sa uľahčilo jeho porozumenie a tým sa predišlo možným komplikáciám pri komunikácii či už dvoch odborníkov, alebo odborníkov a laikov (15).

Systémovosť vyjadruje, do akej miery je termín súčasťou systému pojmov v istej oblasti (Masár 16). Systémovosť je v istom zmysle prepojená s motivovanosťou, keďže jeden zo spôsobov, ako sa zaradenosť termínu odzrkadľuje, je jeho vonkajšia podoba, najmä v porovnaní s inými termínmi v tom istom systéme. Masár však zdôrazňuje, že absencia vonkajšej podobnosti nemusí nutne naznačovať nedostatočnú systémovosť (16). Vráťme sa napríklad znova k termínu *chelicery* – ide o hyponym pojmu *končatina článkonožca* a môžeme teda identifikovať aj viaceré kohyponymá, ktoré s ním súvisia: *pedipalpy* (hmatadlá – druhý pár končatín), *snovacie bradavice*, *kráčavé končatiny*. Na prvý pohľad je náročné identifikovať vonkajšiu podobnosť týchto termínov, niektoré z nich sú cudzie, nemotivované a majú latinský pôvod (*pedipalpy*), v iných prípadoch ide o jasne motivované a zrozumiteľné slovenské názvy (*snovacie bradavice*). Fakt, že sú zaradené do konkrétneho systému (názvy končatín pavúkovcov) a vyskytujú sa v odbornej komunikácii, im dáva prvok systémovosti. Masár tento istý koncept vysvetlil podobným spôsobom na príklade orgánových systémov (16 – 17). Ďalšie ilustrácie tohto princípu vieme nájsť aj v korpuse spracúvaných termínov v praktickej časti tejto práce – termín *fáza beta* v chémii patrí do skupiny fáz vnútornej štruktúry kovov pri určitej teplote, spolu s termínmi ako *fáza alfa* alebo *fáza delta*, alebo moduly (napr. *modul E*, *modul E1*, *modul D*), ktoré opisujú postupy posudzovania zhody s typom uvedeným vo vnútorných predpisoch EÚ. Tieto príklady sú jednoznačne systémové už len svojou vonkajšou podobou, ktorá ich zaraďuje do určitej pojmovej sústavy.

Ustálenosť je považovaná za kľúčovú vlastnosť termínu (Masár 18), mohli by sme ju označiť aj ako stabilitu. Je totiž dôležité, aby bol jeden jav alebo objekt pomenovaný presne jedným termínom. Masár vo svojej príručke tvrdí, že „je nemysliteľné, aby sa istý pojem v rozličných odboroch alebo aj záujmových skupinách pomenúval rozličnými termínmi“ (17). Ako však ozrejmujú viacerí autori, za túto vlastnosť si nemôžeme dosadzovať nemennosť či nepružnosť termínov (Masár 18, Džuganová 4 – 5), keďže s postupným

vedeckým a technologickým pokrokom sa termíny rovnako ako iné súčasti slovnej zásoby vyvíjajú [aj napriek tomu ale Masár pokladá termíny za „najstabilnejšiu vrstvu slovnej zásoby“ (18)]. Znova sa môžeme pozrieť medzi nami spracúvané termíny a vyzdvihnúť napríklad termín *koncentrácia na vodovodnom kohútiku*. Pri terminologickej rešerši sme objavili novšiu verziu toho istého termínu, *koncentrácia v kohútiku*, ktorá však ešte nie je zaužívaná, a tak bola táto verzia v databáze IATE označená ako zamietnutá. Na tomto príklade môžeme pozorovať, ako sa zachovala ustálenosť pôvodného termínu aj napriek tomu, že ten novší znie v slovenskom jazyku prirodzenejšie, a zároveň sa dá predpokladať, že ak sa nová verzia bude aj naďalej používať, časom nahradí tú starú – dôjde k vývinu termínu a jeho prispôsobeniu potrebám súčasného používateľa. Na pozadí tohto termínu veľmi dobre vidno to, čo sme už načrtli v predošlej podkapitole – termíny sú čisto pragmatické, tvoria ich samotní používatelia jazyka a oni aj rozhodnú, v akej podobe sa termíny budú používať, jazykovedci a terminológovia to už len schvália.

Jednoznačnosť a presnosť definuje termín ako výraz s jedným konkrétnym významom, ktorý sa nedá chápať inak. Žiaľ, prax ukazuje, že splniť túto podmienku a zároveň zachovať primeraný rozsah termínu nie je vždy jednoduché (Masár 19 – 20). Ako ukážka nám poslúži termín *migračná voda* z nášho korpusu termínov. Ten si síce zachováva krátkosť a výstižnosť, ale nie je dostatočne presný, a aj z toho dôvodu sa preferuje verzia *voda po migračnej skúške*, ktorá je síce dlhšia, ale zato výstižnejšia a lepšie vyhovuje požiadavkám jednoznačnosti a presnosti, ktoré sa v tomto prípade zdajú byť dôležitejšie než formálny rozsah. Na margo jednoznačnosti Ján Horecký tvrdí, že jednoznačnosť sa nesmie zamieňať s jednovýznamovosťou a z hľadiska slovotvorných možností nášho jazyka, ako aj praktických požiadaviek jeho používateľov, je neudržateľné, aby na každý pojem existoval osobitný termín. Jedno slovo sa teda môže použiť na vyjadrenie viacerých konceptov a pojmov, pokiaľ tieto nie sú súčasťou toho istého odboru, takéto slová sú potom považované za samostatné termíny, nie za jeden a ten istý (60 – 61). Považujeme však za potrebné dodať, že kým jedno slovo môže byť použité ako termín na pomenovanie mnohých pojmov, jeden pojem alebo objekt nemôže byť pomenovaný viacerými termínmi, aby sa dodržala vlastnosť ustálenosti (Masár 17).

Derivatívnosť v praxi znamená, že sa z termínu dajú tvoriť a odvodzovať iné „odborné vyjadrovacie prostriedky“ (Masár 20). Príklad termínu z nášho projektu, spĺňajúceho túto požiadavku, je *cement* a z neho utvorený derivát *cementový materiál*. V tomto prípade sa

z termínu vytvorilo adjektívum, ktoré ako zhodný prívlastok priradený k inému termínu (materiál) vyjadruje, že pomenúvaný objekt má charakter cementu, alebo v tejto konkrétnej situácii, že obsahuje dostatočný podiel cementu (na zabezpečenie pevnosti materiálu). Vlastnosť derivatívnosti, alebo staršie aj nosnosti (Horecký 63 – 64) majú v najväčšej miere ešte predtým nikdy neodvodené jednoslovné termíny (Džuganová 6) a väčšinou býva úzko spätá so systémovosťou, motivovanosťou a krátkosťou (Masár 21).

Krátkosť je podľa Masára nepochybne „vlastnosť dobre utvoreného termínu“, no nesmie sa vyžadovať jej dodržiavanie, ak tým bude skompromitovaná presnosť a jednoznačnosť termínu (22). Inak povedané – ak máme na výber medzi dlhším a v praxi menej žiadúcim no zato presnejším termínom a kratším, praktickejším, ale vágnym pomenovaním, vždy uprednostníme to presnejšie. Už vyššie uvedený príklad termínu *voda po migračnej skúške* je toho jasným dôkazom; dlhší a menej praktický ale presnejší variant bol uprednostnený pred kratším no menej presným termínom *migračná voda*.

Preložiteľnosť je schopnosť termínu byť jednoducho preložený, ba dokonca prekalkovaný, do iného jazyka (Masár 22). Na potrebu dodržania preložiteľnosti poukazujú najmä novšie terminologické výskumy (Džuganová 6) a najlepšie ju spĺňajú termíny grécko-latinského pôvodu (Masár 22). V súbore termínov spracúvaných v rámci tejto práce sa opakovane vyskytovali kalky (viac o podiele rôznych typov ekvivalentov v korpuse termínov sa čitateľ dozvie v neskorších častiach). Spomeniem napríklad anglický termín *final organic material*, z ktorého bol utvorený slovenský ekvivalent *konečný organický materiál*, a teda učebnicový príklad kalku. Pri analýze dostatočného množstva ľahko preložiteľných termínov si všimneme, že preložiteľnosť sa spája s motivovanosťou a presnosťou – ak sa dá totiž význam termínu ľahko vydedukovať z jeho vonkajšej podoby a ak o význame nie sú žiadne pochybnosti, potom sa bude dať isto aj ľahko prekalkovať do cudzieho jazyka s podobnými slovotvornými možnosťami.

Okrem vyššie spomenutých vlastností sa uvádzajú aj mnohé iné, napríklad spisovnosť, nocionálnosť či expresívnosť (Džuganová 3). Tieto vlastnosti boli vymedzené na základe početných a rozsiahlych výskumov (Džuganová 3), no je medzi nimi potrebné „hľadať súvislosti“ a v prípade kompromisu uprednostniť jednoznačnosť a presnosť, ustálenosť a systémovosť (Masár 22).

1.3. Posudzovanie existujúcich termínov

Ako sme už dokázali vyššie, terminologická práca nespočíva len v tvorbe nových termínov, ale najmä v skúmaní už tých existujúcich, ktoré sa praxou etablovali v profesionálnej komunikácii. Pavel a Nolet uvádzajú, že pri hodnotení vhodnosti termínov je potrebné brať ohľad na synonymá, ktoré pomenúvajú ten istý pojem a brať do úvahy ich frekvenciu. Rovnako poukazujú na potrebu klasifikácie týchto synoným z hľadiska geografickej a odbornej oblasti, v ktorej sa vyskytujú, času alebo doby, keď sa používajú, ich pôvodu a samozrejme častosti výskytu (28 – 29). Z nášho korpusu termínov si na ilustráciu môžeme zvoliť termín *osvedčenie o preskúmaní návrhu ES* (Európskym spoločenstvom). V IATE je klasifikovaný ako patriaci do nasledovných oblastí: priemyselný produkt, ochrana spotrebiteľa, technické predpisy, právo EÚ. Ako pôvod tohto termínu je uvedená Európska únia (EÚ), keďže sa začal používať práve v interných dokumentoch tejto inštitúcie. Ďalej je dôležité aj uviesť kontext, v ktorom sa termín používa, aby sa používateľ (tej-ktorej databázy) vedel rozhodnúť, ktorý variant alebo synonymum termínu si zvoliť (Pavel, Nolet 28). Nakoniec pri posudzovaní už existujúcich považujeme za správne brať do úvahy aj to, nakoľko sa vlastnosti daného termínu zhodujú s vlastnosťami požadovanými od dobrého termínu, uvedenými vyššie. Termín *osvedčenie o preskúmaní návrhu ES* spĺňa základnú požiadavku presnosti a jednoznačnosti a s tým súvisiacej motivovanosti, keďže je z neho znenia každému používateľovi slovenského jazyka jasné, čo presne vyjadruje. Tento termín má jedno synonymum, *osvedčenie o preskúmaní návrhu EÚ*, ktoré je považované za rovnocenné, a teda je tu problém s ustálenosťou – tá si vyžaduje, aby bol jeden pojem pomenovaný presne jedným termínom. Tieto synonymá sú si však natoľko podobné (rozdiel je len v tom, že ES – Európske spoločenstvo – sa zamení za EÚ – Európsku úniu), že z nášho pohľadu to v bežnej ani právnej komunikácii nebude veľký problém. Vlastnosť krátkosti ani derivatívnosti tento termín nemá, ale zvlášť keď ide o termín používaný v právnom kontexte je presnosť, jednoznačnosť a motivovanosť jednoznačne dôležitejšia. Termín je, samozrejme, spisovný a aj ľahko preložiteľný, koniec koncov, jeho slovenská verzia je kalk tej anglickej (*EC design examination certificate*). Na základe tohto rozboru sa dá teda usúdiť, že termín osvedčenie o preskúmaní návrhu ES je vhodný, môže byť zaradený do databázy a označiť ako prijatý či dokonca preferovaný.

1.4. Tvorba nových termínov

Na to, aby sme vedeli vytvoriť termín, potrebujeme mať aspoň základné poznatky o jeho štruktúre. Tú už podrobne opísal Ivan Masár, ktorý z hľadiska štruktúry termín rozdelil na dve časti: „pomenovací základ (onomaziologická báza) a pomenovací príznak (onomaziologický príznak)“ (27). Ak sa napríklad bližšie pozrieme na termín *skúšobná voda* z nášho korpusu, ako pomenovací základ môžeme identifikovať slovo *voda*, zatiaľ čo pomenovací príznak je v tomto prípade *skúšobná*. Tento príznak sa dá ešte ďalej rozdeliť na základ -obná a príznak skúš-(ka) (analogicky podľa Masár 28). V slovenčine sa dá teda pozorovať tendencia tvoriť odvodené jednoslovné termíny príponami a predponami a viacslovné termíny zhodnými a nezhodnými prívlastkami (Masár 28 – 29). Ukážka odvodeného jednoslovného termínu, vytvoreného s pomocou predpony, je termín *predpolymér*. V IATE sme tomuto termínu priradili nasledovnú definíciu: *látka, ktorá je výsledkom reakcie polymerizačného typu a ktorá ďalej reaguje, kým sa z nej nestane konečný polymér použitý v materiáli alebo vo výrobku*. Z hľadiska štruktúry sa dá rozdeliť na základ *polymér* a príznak *pred*, *polymér* sa potom dá ďalej rozložiť na základ *-mér* a príznak *poly-* (existuje napríklad aj *monomér*). V tomto prípade sa zo slova polymér teda s použitím predpony *pred-* vytvoril nový termín, znamenajúci látku, ktorá sa v budúcnosti stane polymérom.

Niektoré jednoslovné termíny nemusia byť odvodené, ale môže ísť o bežné slová (netermíny), ktoré v niektorej oblasti nadobudnú štatút termínu (Masár 30). Takýto proces sa nazýva „**terminologizácia netermínov**“ (Stoffa, Stoffová 46). Príklad tohto fenoménu uvádza Masár – slovo voda sa v bežnom jazyku používa na vyjadrenie tekutiny, pričom nemusí mať presné vymedzenie (sladká voda, slaná voda atď.), ale v chémii ide o presne definovaný termín znamenajúci „tekutinu so stabilným pomerom vodíka a kyslíka a s chemickým vzorcom H_2O“ (30).

Ďalší spôsob tvorby termínov je skracovanie a následné tvorenie „skratiek alebo skratkových termínov“ (Masár 43). Z termínu *indukčne viazaná plazma* (*inductively coupled plasma*) bola napríklad v anglickom jazyku vytvorená skratka *ICP*, ktorá sa postupne dostala aj do slovenčiny, a dnes sú teda termíny *indukčne viazaná plazma* a *ICP* v našom jazyku synonymné. Masár zdôrazňuje, že ide o „okrajový spôsob tvorenia termínov“ (43), podľa Stoffa a Stoffovej ale tendencia tvoriť skrátené termíny narastá (45 – 46).

Poznatky z tvorby termínov by mali byť súčasťou arzenálu nie len terminológov, prekladateľov a iných jazykových profesionálov, ale aj odborníkov v rôznych oblastiach

a inštitúciách, jazykovede často veľmi vzdialených (Masár 44 – 45). Práve tí totiž často stoja pri vzniku mnohých termínov a môžu ovplyvniť ich zrozumiteľnosť, praktickosť a použiteľnosť.

1.5. Typy ekvivalentácie termínov

Pri našom terminologickom projekte, ktorý bol súčasťou praktickej časti tejto práce, šlo najmä o vyhľadávanie už existujúcich termínov v odborných publikáciách, ich následné zhodnotenie a zaradenie do databázy IATE. Pri porovnávaní pôvodných anglických termínov a ich slovenských ekvivalentov sa začali objavovať isté vzorce, resp. rôzne typy ekvivalentácie. Tieto vo svojej publikácii *Preklad právnych textov na národnej a nadnárodnej úrovni* zozbierala a do prehľadnej tabuľky zorganizovala Marketa Škrlantová. Patrí tam „*transpozícia, modulácia, kontrakcia, expanzia, ustálený preklad, výpožička (a jej dva typy, transferencia a transkripcia), kalk, opis termínu v cieľovom jazyku, vytvorenie neologizmu a translation couplet*“ (50 – 52). V uvedenej knihe sú všetky typy podrobne opísané aj s príkladmi, my ich čitateľovi priblížime trochu stručnejšie.

Transpozícia je „zmena gramatickej kategórie ekvivalentu v cieľovom jazyku v porovnaní s gramatickou kategóriou východiskového pomenovania“ (Škrlantová 50). Ide o pomerne vzácny typ ekvivalentácie a nájdeme ho napríklad v biológii pri tvorení slovenských termínov z grécko-latinských pomenovaní. Latinský názov čeľade pavúkov skákavkovité je *Salticidae*, pričom pôvodne ide o podstatné meno v pluráli, ktoré bolo do slovenčiny adaptované (prekalkované) ako substantivizované adjektívum. *Saltus* v latinčine znamená skok, *-idae* je štandardná prípona používaná pri tvorbe taxonomických pomenovaní. V tomto prípade teda ide o transpozíciu, aj keď môžeme diskutovať o tom, či sa substantivizované adjektívum stále považuje za adjektívum, alebo v tomto prípade plní funkciu substantíva a teda sa gramatická kategória nemení. Tento prístup je však častejší na vnútrojazykovej rovine; Masár upozorňuje na „tendenciu v zoologickom názvosloví“ nahrádzať staršie adjektívne a inoslovnodruhové pomenovania substantívami. Ako konkrétny príklad uvádza zmenu názvu taxonomickej skupiny hustoštetinatých na mnohoštetinavce) (18).

Ďalším typom ekvivalentácie je **modulácia**, pri ktorej sa ekvivalent vytvára „zmenou perspektívy, resp. pomenovacieho aspektu, napr. zmenou aktívu na pasív“ (Škrlantová 50).

Keď sa napríklad pozrieme na termín *voda po migračnej skúške*, ktorý sme už spomenuli vyššie, v porovnaní s pôvodným termínom *migration water* ide o zmenu zhodného prívlastku na nezhodný s pridaním slova skúška, ktoré v origináli nie je. Škrlantová uvádza príklad nemeckého termínu *Unschuldvermutung* a jeho slovenského ekvivalentu *prezumpcia neviny*, kde sa zložené slovo rozkladá na dve časti, základ a príznak, a príznak sa vo forme nezhodného prívlastku presúva za základ (50).

Kontrakcia (redukcia) je skrátenie termínu v cieľovom jazyku v porovnaní s pôvodným pomenovaním (Škrlantová 50). V našom korpuse nájdeme termín *dynamická skúška*, v ktorej sa v porovnaní s anglickým ekvivalentom *dynamic rig test* vynecháva slovo *rig* (aparát, príslušenstvo), čím sa termín skracuje a svojím spôsobom aj zovšeobecňuje.

Expanziou sa rozumie „opak kontrakcie, rozšírenie pomenovania“ (Škrlantová 50). Pri termíne *maximálna prípustná koncentrácia na vodovodnom kohútiku* (*maximum tolerable concentration at the tap*) sa k anglickému termínu pridáva prívlastok *vodovodnom*, ktorý v origináli nie je (ďalší podobný termín, *celková maximálna prípustná koncentrácia na kohútiku*, sa zaobišiel bez tohto prívlastku, takže nejde o špecifickú potrebu slovenského jazyka). Tento typ ekvivalentácie sa do veľkej miery prekrýva s moduláciou.

Ustálený preklad sa vyskytuje najmä v štandardizovaných názvoch inštitúcií (Škrlantová 51), Slovenská akadémia vied má napríklad oficiálny anglický názov Slovak Academy of Sciences, Univerzita Komenského v Bratislave sa zase vo všetkých anglických textoch musí uvádzať ako Comenius University Bratislava.

Výpožička je „prevzatie cudzieho pomenovania do cieľového jazyka“ a rozdeľujeme ju na dva druhy: **transferencia** („prevzatie v pôvodnom znení“) a **transkripcia** (prepis pôvodného názvu podľa ortografie cieľového jazyka) (Škrlantová 51). Príklad transferencie je termín *cement*, ktorý sa z angličtiny preberá v pôvodnom znení a mení sa len jeho výslovnosť, zatiaľ čo termín *nitrid* vznikol transkripciou, keďže v porovnaním s anglickým *nitride* je vynechaná koncovka -e.

Kalk je v našom prípade snáď najčastejším typom ekvivalentácie. Ide o „doslovný preklad východiskového pomenovania do cieľového jazyka“ (Škrlantová 51). Termíny, ktoré

vznikajú takýmto spôsobom, spravidla bývajú motivované, jednoznačné a presné a aj ľahko preložiteľné (Masár 22), no ich krátkosť a derivatívnosť sa zaručiť nedá. Príklad kalku z nášho korpusu je termín *polymerizovaná časť* z anglického *polymerised part*.

Opis termínu v cieľovom jazyku (opisný ekvivalent) úzko súvisí s expanziou a spočíva vo „vytvorení ekvivalentu k pomenovaniu z východiskového jazyka opisným pomenovaním" (Škrlantová 51). V zozname spracovaných termínov nájdeme termín *zyvškový obsah* (*residual content*), pri ktorom ide o kalk, ale akceptuje sa aj synonymum *množstvo zvyšku látky*, čo už spĺňa definíciu opisu termínu.

Vytvorenie neologizmu znamená vytvorenie nového termínu v cieľovom jazyku s použitím jemu typických slovotvorných prostriedkov (Škrlantová 51). Pri anglickom termíne *optical activity* poznáme dva slovenské ekvivalenty, *optická aktivita* a *optická otáčavosť*. *Optická aktivita* je kalk, ale termín *optická otáčavosť* by sa dal považovať za neologizmus. Rovnako neologizmy nájdeme v biológii, pri vytváraní slovenského názvu pre čeľaď pavúkov *Araneidae* slovenskí arachnológovia vytvorili nový názov *križiakovité*, ktorý s pôvodným názvom sémanticky nesúvisí, ale šikovne využíva slovotvorné možnosti slovenčiny na vytvorenie nového termínu.

Translation couplet je kombinácia „dvoch kompenzačných postupov", transferencie a kalku alebo opisného ekvivalentu (Škrlantová 52). Pôvodné pomenovanie sa z východiskového jazyka preberie a k nemu sa doplní jeho doslovný preklad, resp. opisný ekvivalent alebo definícia s tým, že „jeden z ekvivalentov je uvedený v zátvorke" (Škrlantová 52). Škrlantová uvádza príklad termínu *Official Journal of the European Communities*, ktorý sa „v slovenskej jazykovej verzii európskej legislatívy uvádza v doslovnom preklade s pôvodným pomenovaním v zátvorke" (52).

Tieto typy ekvivalentácie spolu úzko súvisia a do istej miery sa prekrývajú, ale aj napriek tomu môžu byť nápomocné pri klasifikácii ekvivalentov termínov v konkrétnom terminologickom projekte, o čo šlo aj v praktickej časti tejto práce.

1.6. Typy definícií termínov

Podľa Masára je vytvorenie definície termínu treťou fázou terminologickej práce v súvislosti s prípravou terminologického slovníka (v našom prípade databázy). V tejto súvislosti spomína potrebu vymedzenia *logického spektra pojmu*, ktorým sa „rozumie neuzavretý počet výpovedí (predikácií), z ktorých každá prináša o pojme novú informáciu“ (24 – 25). Pri termíne *zliatina železa* z nášho korpusu je teda možné zostaviť nasledovné logické spektrum pojmu:

1. ide o zliatinu – zmes dvoch alebo viacerých kovov;
2. zliatina obsahuje železo;
3. má vysokú pevnosť v ťahu;
4. väčšinou má tuhú podobu (spektrum pojmu analogicky vytvorené podľa Masár 46).

Za základné dva typy definícií sa považujú definície klasické (rodovo-druhové) a rozsahové (ISO 28 – upraviť citáciu). V praxi najbežnejšia je práve klasická definícia, ktorá je zároveň aj najefektívnejšia (Masár 26), čo sa pokúsime dokázať aj v praktickej časti tejto práce. V niektorých prácach sa spomína aj tzv. vymenúvacia definícia (COTSOES 45) či definície pomocou synonyma, ktorá sa používa najmä pri „súvislých odborných textoch“ (Masár 27).

Klasická (rodovo-druhová) definícia, niekde nazývaná aj obsahová (STN 28), podľa Masára obsahuje „nadradený pojem“, ku ktorému sa priradí jeden alebo viac „špecifických príznakov“. Následne sa posudzuje tzv. „dosadzovacím testom“, pri ktorom sa definovaný pojem v texte nahradí jeho definíciou. Ak nedôjde k zmene významu či zníženiu zrozumiteľnosti, definícia je utvorená správne (26). V prípade už spomenutého termínu *zliatina železa* je jeho definícia *zliatina, ktorej základnou zložkou je železo*. *Zliatina* je v tomto prípade nadradený rodový pojem, ku ktorému je priradený špecifický príznak *ktorej základnou zložkou je železo*. Samotná zliatina môže mať viac druhov, napríklad zliatina medi, zliatina ocele či jednoducho zliatina ako samostatný pojem, vďaka špecifickému príznaku sa ale dozvedáme, o akú zliatinu presne ide.

Rozsahovú definíciu vysvetľuje norma ISO STN 704 ako „zoznam podradených pojmov v jedinom rozmere, ktoré zodpovedajú objektom vyjadrujúcim rozsah pojmu“ (28). V praxi to znamená, že termín definujeme vymenovaním častí, z ktorých pozostáva. V korpuse nami spracovaných termínov nájdeme napríklad termín *normalizovaný symbol označenia*

materiálu, ktorého definícia je *symbol obsahujúci označenie základného prvku a hlavných zliatinových prvkov v medi alebo jej zliatine a za ním nasledujúce písmená vyjadrujúce akosť kovu alebo čísla indikujúce nominálny obsah zliatinových prvkov*. Ide o učebnicový príklad rozsahovej definície, v ktorej je spomenutý rodový pojem a časti (prvky), z ktorých pozostáva.

Vymenúvacia definícia je podobná rozsahovej, v tomto prípade sa ale pojem definuje cez individuálne objekty alebo podpojmy patriace do danej triedy (COTSOES 45). Konferencia prekladateľských služieb krajín Európy (*Conference of Translation Services of European States* – COTSOES) vo svojej publikácii *Empfehlung für die Terminologiearbeit* (Odporúčanie pre terminologickú prácu) z roku 2003 uvádza ako príklad vymenúvacej definície definíciu termínu *šachová figúrka* – „*kráľ, dáma, pešiak, strelec, kôň, veža*“ (45).

Masár zdôrazňuje, že nie všetko môže byť definícia – ako definíciu napríklad nie je možné použiť výrok, že „niečo je názvom niečoho“, poprípade že „niečo je neželateľným názvom niečoho“ (27). Pri vypracúvaní praktickej časti tejto práce šlo najmä už o vyhľadávanie existujúcich definícií v odborných publikáciách, no vyskytli sa prípady, keď bolo potrebné defníciu sformulovať samostatne. Pre každého terminológa pracujúceho na zostavovaní terminologického slovníka alebo databázy je teda poznanie základných vlastností a typov definícií nevyhnutné.

2. Ciele práce

Hlavným cieľom našej práce je **zistiť podiel typov ekvivalentácie a definícií termínov, uvedených v teoretickej časti, v zozname termínov spracovaných v rámci praktickej časti**. Ako totiž vyplýva z teórie uvedenej v predchádzajúcej kapitole, niektoré typy ekvivalentov či definícií sa v praxi vyskytujú častejšie než iné alebo sú terminológmi preferovanejšie. V tejto práci bude teda toto teoretické rozdelenie postupov pri tvorbe ekvivalentov a definícií na praktických príkladoch zo skutočnej terminologickej práce buď potvrdené, alebo vyvrátené. Samozrejme, treba brať do úvahy fakt, že v praktickej časti sme spracovali „len“ 55 termínov, čo je dostatočná vzorka na skúmanie základných tendencií terminologickej práce, najmä, ak je reč o konkrétnej odbornej sfére alebo oblasti, no na skutočne konkluzívne výsledky, ktoré jednoznačne dokazujú prevahu toho-ktorého typu ekvivalentu alebo definície v terminológii ako takej, takýto korpus termínov nestačí. To znamená, že výsledky tejto práce majú potenciál byť prínosné pre terminológov pri zhotovovaní slovníka či databázy, študentov terminológie či prekladateľov, ale kanonickú teóriu terminológie zrejme neprepíšu, ani keby s ňou náhodou nesúhlasili.

Prvý čiastkový cieľ, ktorý je nutné splniť pre dosiahnutie toho hlavného, je samotné **spracovanie termínov**. Tomuto sa podrobnejšie venuje kapitola Metodika práce a metódy skúmania, ale stručne o tom môžeme niečo napísať aj tu. Súčasťou praktickej časti tejto práce bolo vyhľadanie ekvivalentov k 55 anglickým termínom, poskytnutým Európskou komisiou, vytvorenie tzv. jazykových kariet a zapísaním slovenských ekvivalentov anglických termínov spolu s ich definíciou, kontextom a zdrojmi práve do týchto kariet. Tie budú ďalej skontrolované pracovníkmi terminologického oddelenia Európskej komisie, inak povedané – profesionálnymi terminológmi, a zaradené priamo do databázy IATE.

Druhý čiastkový cieľ je vypracovať **rozbor terminologických postupov** pri vytváraní termínov a definícií a tiež **oboznámenie sa s ideálnymi vlastnosťami termínov a definícií**, čo je nevyhnutné na ich správne vytvorenie alebo vyhodnotenie. Tento rozbor je postavený na už jestvujúcej literatúre a je vyhotovený v teoretickej časti tejto práce.

Tretí čiastkový cieľ spočíva v **štúdiu samotnej teórie terminológie** a **oboznámením sa so súčasnými poznatkami z tejto vednej disciplíny** doma i v zahraničí.

3. Metodológia práce

3.1. Všeobecná charakteristika praktického projektu

Praktická časť tejto práce spočívala v spracovaní terminologického projektu, ktorý nám bol pridelený terminologičkami pracujúcimi pre Európsku komisiu, Janou Tomaščovou a Marcelou Adamíkovou, a ktorý pozostával z 55 termínov z oblasti pitnej vody, ku ktorým bolo potrebné nájsť alebo vytvoriť a následne priradiť slovenské ekvivalenty, definície a kontext. Kompletný zoznam termínov je súčasťou prílohy. Práca prebiehala priamo na portáli IATE, kde sa po pridelení projektu zobrazil kompletný interaktívny zoznam termínov s tým, že na jednotlivé termíny sa dalo kliknúť a stránka nás presmerovala na jazykovú kartu. Jazyková karta je názov tabuľky v podstránke konkrétneho jazyka pri konkrétnom termíne, kde sa zobrazia údaje o termíne ako jeho klasifikácia v databáze, pôvod, definícia a jej zdroj, preferované ekvivalenty termínu v konkrétnom jazyku a ich zdroje spolu s kontextom.

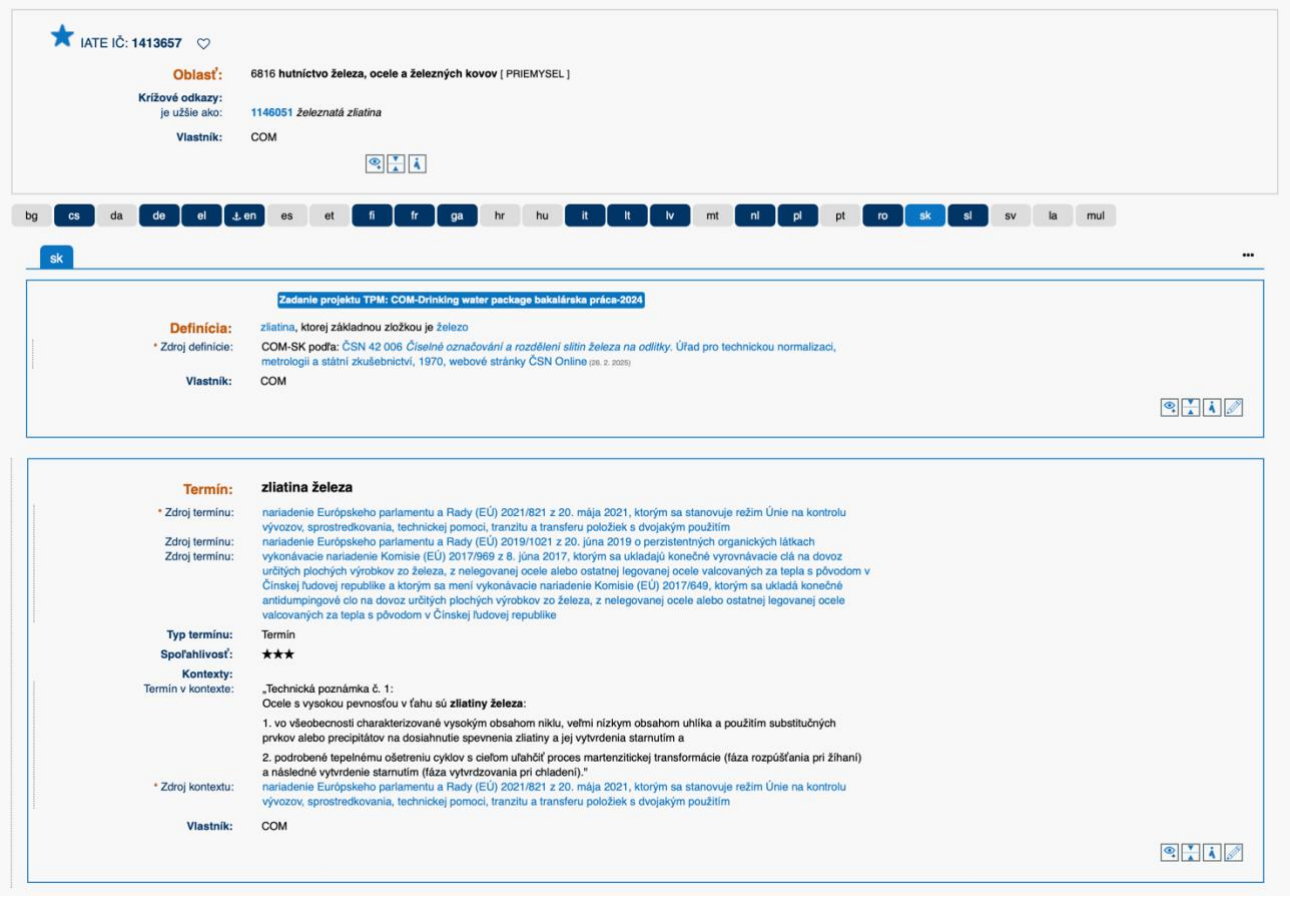

Obr. 1: slovenská jazyková karta termínu ***zliatina železa*** *(iron alloy).*

Našou úlohou bolo práve vytvárať slovenské jazykové karty pre termíny, ktoré nám boli zadané v anglickom znení. Po spracovaní každého termínu sme ho označili ako hotový, za čím nasledovala jeho kontrola, schválenie a zaradenie do databázy IATE jej pracovníkmi.

3.2. Vyhľadávanie ekvivalentov termínov a ich zdroje

Slovenská príloha k príručke *IATE Handbook* (ďalej len „príručka“) vymedzuje základné typy zdrojov, ktoré odporúča používať na vyhľadávanie už existujúcich slovenských ekvivalentov zahraničných (v našom prípade anglických) termínov. K nim uvádza aj predpísaný spôsob citovania v rámci terminologických kariet.

Prvým a najodporúčanejším zdrojom sú právne predpisy, normy a ostatné dokumenty Európskej únie. Tie sa ďalej delia na primárnu legislatívu – tam patrí Zmluva o EÚ a Zmluva o fungovaní EÚ, Charta základných práv EÚ a protokoly, dajú sa nájsť na portáli EUR-Lex; ďalej na nariadenia, smernice a rozhodnutia, tiež dostupné na stránke EUR-Lex; dokumenty Rady EÚ; dokumenty Európskeho parlamentu; interné dokumenty Európskej komisie.

Ako druhý zdroj, ktorý možno použiť, príručka uvádza slovenské právne predpisy a normy, kam patria zbierky zákonov a predpisov, dostupné na portáli Slov-Lex, a slovenské technické normy (STN).

Príručka ďalej stanovuje rôzne ďalšie typy webových zdrojov, medzi nimi aj portál Jazykového ústavu Ľudovíta Štúra, kde sú v digitálnej podobe dostupné viaceré slovenské slovníky, a Wikipédiu, ktorá môže byť použitá ako podporný zdroj slúžiaci na dodatočné dokázanie platnosti a používanosti termínu, no nie je ju možné použiť ako primárny alebo jediný zdroj termínu. V krajnom prípade sa môžu požiť aj bežné webové zdroje ako novinové články, internetové encyklopédie alebo webstránky rôznych inštitúcií či firiem operujúcich v príslušnej oblasti, no vtedy je dobré nájsť takých zdrojov viac a dokázať, že termín sa v konkrétnej podobe používa často a ustálene.

Osobitným typom zdroja sú konzultácie s odborníkmi z príslušnej oblasti. Keďže práve oni sú používatelia konkrétnych termínov, Masár zdôrazňuje, že v prípade nejasností je vytváranie termínu potrebné konzultovať práve s nimi (20, 48). Pri našej práci sme všetky termíny vyhľadávali v zdrojoch, ktoré odporúčala príručka, a teda najmä v dokumentoch

Európskej únie, na ktorých vytvorení sa podieľali práve odborníci. Z toho dôvodu nebolo potrebné väčšinu termínov dodatočne konzultovať, aj keď sme neskôr dostali informáciu, že terminologičky, ktoré vypracovaný projekt kontrolovali, sa rozhodli zopár termínov predsa len prediskutovať s expertmi (napr. termín *fáza beta*).

3.3. Databáza IATE

Skratka IATE je akronym z názvu ***Inter**active **T**erminology for **E**urope* (Interaktívna terminológia pre Európu). Ide o databázu termínov používaných inštitúciami EÚ. Projekt vznikol v roku 1999, od roku 2004 databázu používajú európske inštitúcie a v roku 2007 bola sprístupnená verejnosti (Európska komisia). V roku 2018 celá databáza dostala novú podobu, v ktorej sa používa až dodnes. Databáza celkovo obsahuje vyše 7 miliónov termínov vo všetkých 24 oficiálnych jazykoch Európskej únie a je dostupná zdarma na portáli iate.europa.eu.

Medzi základné funkcie portálu patrí vyhľadávanie termínov v zdrojovom jazyku a ich ekvivalentov v cieľovom jazyku:

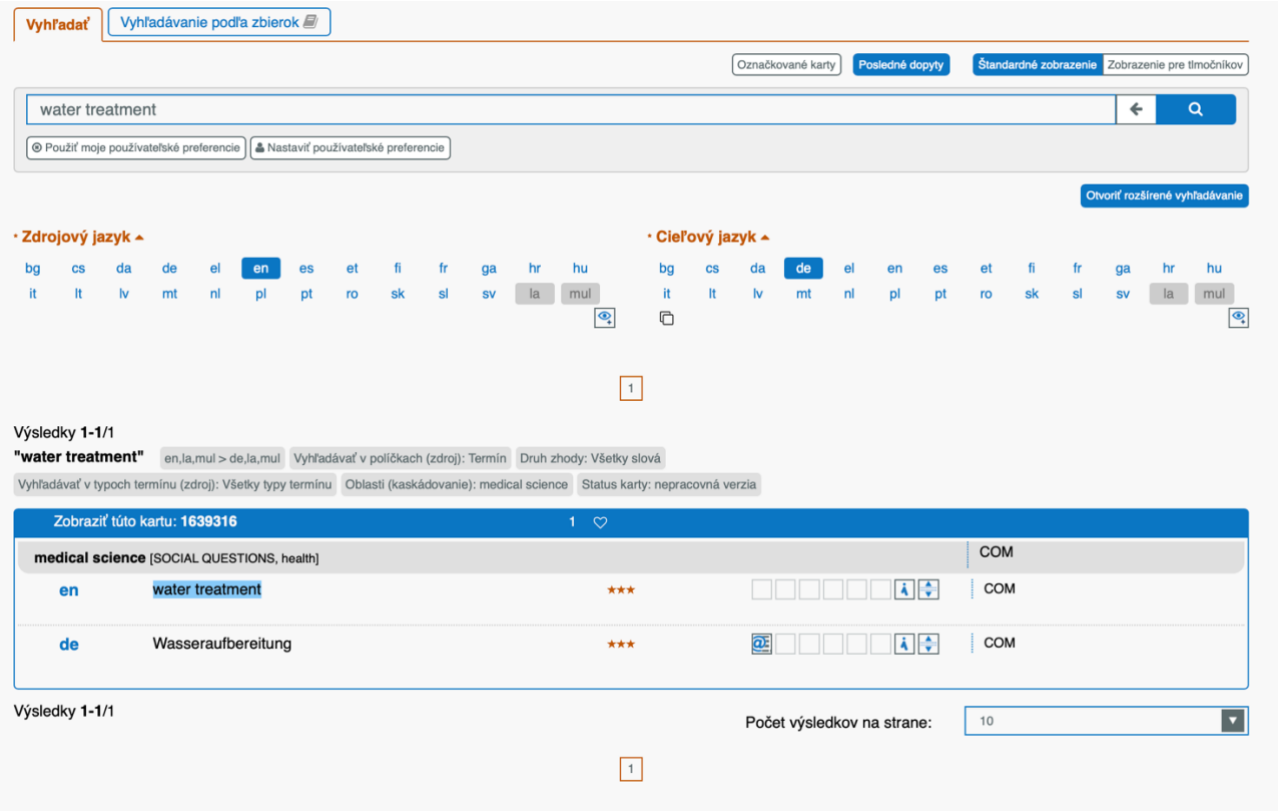

Obr. 2: rozhranie vyhľadávania termínov.

Používateľ si zvolí zdrojový jazyk (jazyk, v ktorom už termín pozná) a cieľový jazyk (jazyk, do ktorého chce termín preložiť, resp. v ktorom ekvivalent termínu nepozná). V prípade, že sa termín nachádza v databáze, sa mu po kliknutí na ikonu lupy následne zobrazí požadovaný termín a jeho ekvivalent v zvolenom cieľovom jazyku, poprípade podobné termíny.
Z výsledkov vyhľadávania je možné prejsť priamo na jazykovú kartu, kde sú k dispozícii bližšie informácie o termíne vrátane jeho definície, kontextu, zdrojov, kde sa používa, a jeho iných variantov.

Ďalšia funkcia stránky je poslanie spätnej väzby na konkrétny termín alebo kartu, k skvalitneniu databázy teda môžu prispieť aj jej bežní používatelia. Po kliknutí na možnosť Pošlite nám spätnú väzbu o tejto karte sa zobrazí pole, kde je po zadaní e-mailovej adresy možné poskytnúť ku karte komentár v ktoromkoľvek z úradných jazykov EÚ. Niekedy totiž pri vytváraní jazykových kariet môže dôjsť k chybe a práve používatelia databázy môžu túto chybu pomôcť odhaliť a napraviť:

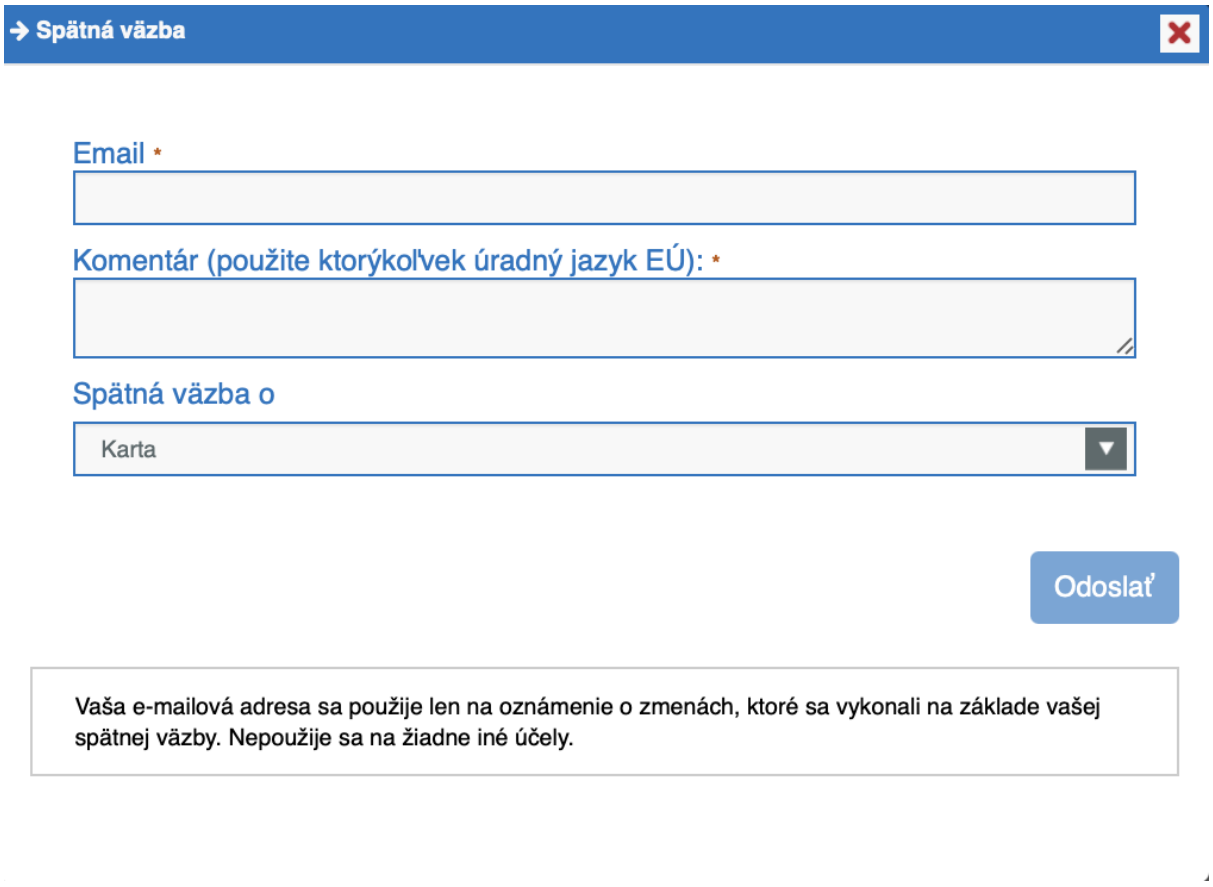

Obr. 3: pole na spätnú väzbu.

Nemožno opomenúť ani fakt, že v rámci portálu prebieha aj samotná terminologická práca a zaraďovanie termínov do jazykových kariet a databázy ako takej. Do databázy sa dá prihlásiť tromi spôsobmi – cez EU Login, čo je konto, ktoré si môže vytvoriť každý obyvateľ štátov Európskej únie a s ktoré umožňuje prístup k mnohým bezplatným nástrojom, ako sú EUR-Lex, vytváranie životopisov, motivačných listov, či už spomínaná databáza IATE; cez všeobecné (generické) konto, ktoré dostane každý pracovník (interný či externý), ktorý sa podieľa na tvorbe databázy a v neposlednom rade cez účet k databáze IATE1 (verzia IATE, ktorá existovala do roku 2018, súčasná má názov IATE2). Po prihlásení cez všeobecné konto sa pracovníkovi IATE zobrazia všetky projekty, na ktorých momentálne pracuje alebo na ktorých kedysi pracoval:

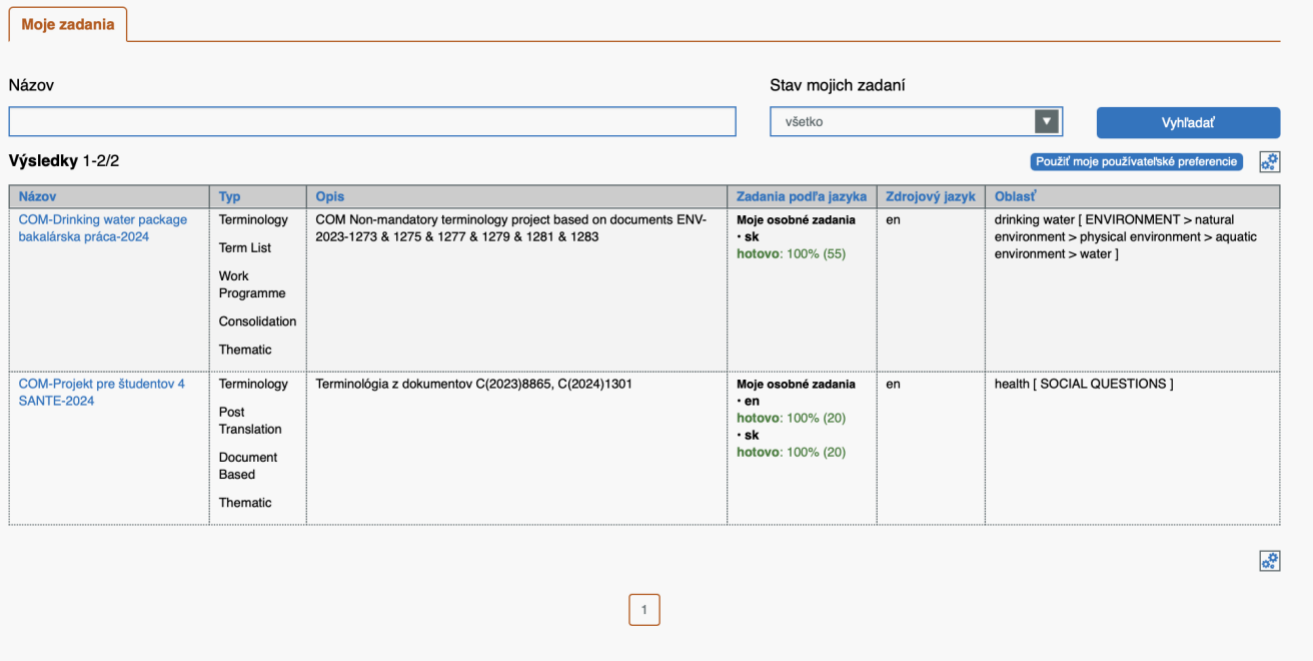

Obr. 4: zobrazenie terminologických projektov po prihlásení cez všeobecné konto.

Po kliknutí na názov konkrétneho projektu sa zobrazí zoznam termínov, ktoré boli používateľovi pridelené a ktoré môže upravovať. Možnosti upravovania jednotlivých kariet či informácií závisia aj od pracovnej pozície používateľa – externí spolupracovníci dostanú prístup len k vybraným jazykovým kartám a všetky zmeny, čo vykonajú, musí schváliť interný pracovník. Interní zamestnanci majú podstatne viac možností, najmä ak ide o vyššie postavených zamestnancov, čo nevypracúvajú len svoje terminologické projekty, ale aj dozerajú na iné.

3.4. Využitie poznatkov z teoretickej časti pri vypracovaní projektu

Ako už bolo načrtnuté v podkapitolách 1.3. a 1.4., základným predpokladom na úspech pri terminologickej práci je poznanie teórie terminológie, a to najmä vlastností termínu, vlastností jeho definície a niektorých základných spôsobov, ako sa termíny tvoria. Inak tomu nebolo ani pri spracovaní nášho projektu, kde bolo neraz potrebné zhodnotiť, ktorý z variantov termínu bude označený ako preferovaný, poprípade ktorý sa ešte dá považovať za termín a ktorý už nie. Boli totiž situácie, keď existoval ustálený slovenský ekvivalent termínu, ktorý sa používal temer vo všetkých dostupných prácach a publikáciách, ale objavila sa jedna, v ktorej bol ten istý pojem nazvaný inak. Takéto prípady boli posudzované individuálne a v niektorých prípadoch termín do databázy nakoniec zaradený nebol, len sme k ustálenému ekvivalentu pridali poznámku, že existuje aj iný menej známy variant. Ako príklad uvedieme termín *látka FCM* (*FCM substance*, *FCM* znamená *food contact material* – látka prichádzajúca do styku s potravinami). Tento termín má v slovenčine viacero ustálených variantov, napríklad jednoducho *FCM* alebo *látka v materiáli prichádzajúcom do styku s potravinami*. Posledný variant síce nespĺňa požadovanú vlastnosť krátkosti a derivatívnosti a z toho dôvodu je nepraktický, ale zato je veľmi presný, jasne motivovaný a k tomu ustálený, keďže sa používa vo viacerých dokumentoch, a z toho dôvodu bol v databáze ponechaný. Vyskytol sa však aj variant *látka materiálu prichádzajúceho do styku s potravinami*, ktorý je snáď ešte nemotornejší ako ten predtým a našli sme ho len v jednom dokumente, a z toho dôvodu do databázy zaradený nebol, ale uviedli sme ho ako vyhľadávací variant – to znamená, že ak si niekto tento variant vyhľadá v databáze, zobrazí sa mu príslušná jazyková karta aj s preferovaným variantom daného termínu. Takýmto spôsobom sme postupovali pri vyhľadávaní alebo vytváraní ekvivalentov pre všetkých 55 zadaných termínov.

3.5. Vyhodnotenie výsledkov výskumu

Cieľom práce, samozrejme, nebolo len vypracovať samotné termíny a zaradiť ich do databázy IATE, ale najmä zistiť, aké typy ekvivalentov sa medzi termínmi vyskytujú, aký je ich podiel, aké typy definícií sme použili a v akom pomere sa v našom korpuse vyskytujú. Po spracovaní všetkých termínov sme teda vždy vybrali jeden z každej jazykovej karty (väčšinou ten najpreferovanejší) a podľa rozdelenia typov ekvivalentácie v teoretickej časti sme označili, o aký typ ekvivalentu ide. Následne sme to isté spravili s definíciami, a teda sme ich

rozdelili podľa typov definícií uvedených v teoretickej časti. Po tomto kroku nasledoval výpočet percentuálneho podielu každého typu ekvivalentu a definície a ich spracovanie do koláčových grafov. Samotné výsledky budú uvedené v nasledujúcej časti našej práce, spolu s komentárom a diskusiou. Na účel vytvorenia grafov bola použitá webstránka https://www.canva.com/graphs/, ktorá obsahuje bezplatný nástroj na spracovanie štatistických údajov do grafov.

4. Výsledky práce a ich vyhodnotenie

4.1. Štatistické usporiadanie výsledkov výskumu

4.1.1. Podiel typov ekvivalentov termínov

Spracovaných bolo 55 termínov, medzi ktorými sme hľadali nasledovné typy ekvivalentov, ktoré vo svojej publikácii skompilovala a opísala Škrlantová a ktoré sú podrobnejšie opísané v teoretickej časti tejto práce: *transpozícia, modulácia, kontrakcia, expanzia, ustálený preklad, výpožička, kalk, opis termínu v cieľovom jazyku, vytvorenie neologizmu a translation couplet* (50–52). Distribúcia týchto typov ekvivalentov v našom korpuse termínov vyzerala nasledovne:

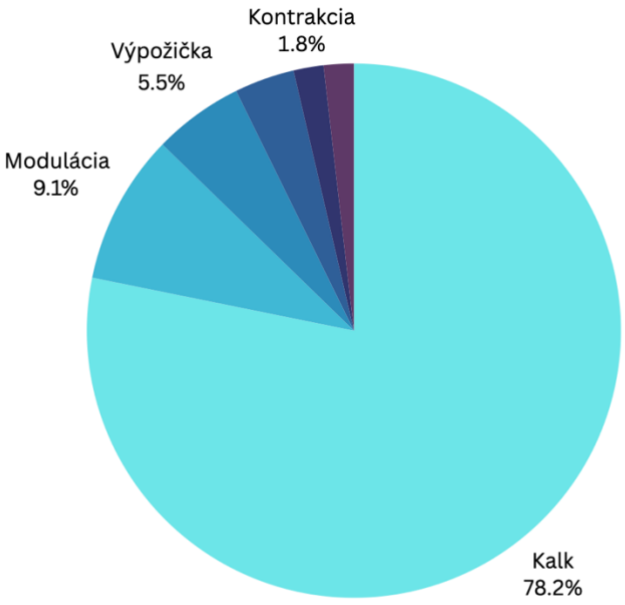

	Kalk	43
	Modulácia	5
	Výpožička	3
	Expanzia	2
	Kontrakcia	1
	Transpozícia	1

Obr. 5: graf distribúcie jednotlivých ekvivalentov v zozname termínov a legenda ku grafu

Do grafu sme zaznačili len také typy ekvivalentov, ktoré sa v korpuse vyskytli aspoň jedenkrát. Vynechali sme teda napr. vytvorenie neologizmu alebo translation couplet, ktoré sa medzi preferovanými termínmi v korpuse nevyskytujú. Z našich výsledkov jasne vyplýva, že v zozname termínov dominujú kalky. To je v súlade s väčšinou tvrdení teoretikov, napríklad Jána Horeckého, podľa ktorého je kalkovanie časté „najmä pri tvorení domácich názvov podľa vzorov zo živých jazykov“ (71). Učebnicové príklady kalkov nájdeme napríklad pri termínoch *viacvrstvový výrobok* (*multilayer product*), *migračná voda* (*migration water*) alebo *indukčne viazaná plazma* (*inductively coupled plasma*).

Zaujímavé sú prípady výpožičiek, ktoré sa ďalej delia na transferenciu a transkripciu. Transferencia je úplné prenesenie pôvodného pojmu do cieľového jazyka, a teda aj s jeho pravopisom. Takýto prípad nastal napríklad pri termíne *cement*, ktorý sa v doslovnej podobe preniesol z angličtiny do slovenčiny. Je to spôsobené najmä tým, že z fonologického hľadiska vyhovuje obom jazykom; v oboch je ho ľahké vysloviť aj napísať. Pri transkripcii sa termín tiež prevezme zo zdrojového jazyka, ale jeho vonkajšia forma sa prispôsobí ortografickému systému cieľového jazyka. Transkripciu je možné pozorovať na termíne *nitrid* (z anglického *nitride*), v ktorom sa oproti originálu vynecháva koncovka *-e*, ktorá je príznačná pre angličtinu, ale nie pre slovenčinu. Ďalším príkladom sú tzv. *moduly* – ide o skupinu termínov v našom projekte, ktoré pomenúvajú postupy posudzovania zhody výrobkov alebo postupov ich vyrábania s predpismi EÚ. Takýto termín má v angličtine i slovenčine dve verzie; prvá je dlhá a opisná verzia termínu, ktorá dobre spĺňa požiadavky jednoznačnosti, presnosti, motivovanosti a preložiteľnosti, ale v praxi je pre svoju dĺžku a ťažkopádnosť nepoužiteľná – napr. *zhoda s typom EÚ založená na vnútornej kontrole výroby a skúške výrobku pod dohľadom* (*conformity to EU-type based on internal production control plus supervised product testing*). V slovenčine sa dlhé ekvivalenty týchto termínov považujú za kalky. Druhá verzia je však kratšia, nemotivovaná a bez znalostí problematiky významovo nejasná, no zato kratšia a praktickejšia, čo vyhovuje prostrediu, v ktorom sa termín najviac používa – v nariadeniach, predpisoch a príručkách pre výrobcov. Tento variant termínu pozostáva z dvoch častí; slova *modul* a jedného písmena z abecedy, ku ktorému býva občas priradené číslo. Napr. *modul C1* (z anglického *Module C1*). Termínov tohto typu sme mali v našom projekte celkovo 13 a pri kratšej verzii šlo vždy o transkripciu, keďže anglické slovo *module* sa mení na slovenské *modul*. Keďže sme pri štatistickom vyhodnocovaní výsledkov praktickej časti ale vždy používali len preferovanú verziu termínu (tú, ktorá sa v IATE objaví ako prvá alebo predvolená), tak sme moduly ako príklad transkripcie do grafov nezaradili.

Tu sa dostávame aj k inému problému, ktorý je z týchto príkladov evidentný. Hranice medzi jednotlivými typmi ekvivalentov sú častokrát nejasne definované a nie je vždy jednoduché určiť (resp. rozhodnúť sa), ku ktorému typu daný ekvivalent patrí. Pri termíne *modul C1* ako ekvivalentu anglického *Module C1* niekto môže napríklad namietať, že v slovenčine už slovo modul existuje, a teda ide vlastne o kalk. V Krátkom slovníku slovenského jazyka 4 z roku 2003 sa však slovo modul uvádza v dvoch významoch: *názov niektorého z koeficientov alebo niektorej z veličín* a *časť kozmickej lode určená na pristátie na Mesiaci* (KSSJ). Vo význame, v ktorom sa vyskytuje v tomto kontexte, a teda časť postupu vyhodnocovania dodržiavania predpisov a opatrení pri výrobe a distribúcii tovaru, sa slovo modul v žiadnom z voľne dostupných slovenských slovníkov neuvádza. V tomto prípade teda podľa nášho názoru nejde o kalk, keďže nie je využitý už zaužívaný význam slova v slovenskom jazyku, ale o výpožičku (transkripciu), z dôvodu, že zo zdrojového jazyka bola prevzatá (vypožičaná) nie len vonkajšia forma termínu, ale bol prevzatý aj význam, ktorý má konkrétne slovo len v zdrojovom jazyku a nie v cieľovom. Pri iných termínoch to však také jednoznačné nebolo – k anglickému termínu *plasticiser* (v americkej angličtine tiež *plasticizer*) sme v rámci terminologickej práce našli dva slovenské ekvivalenty: *zmäkčovadlo* (preferovaný variant) a *plastifikátor*. Pri slove *zmäkčovadlo* je možné uvažovať o kalku alebo dokonca o neologizme, no keďže takéto slovo už v slovenskom jazyku existuje, neologizmus sa dá vylúčiť. Variant *plastifikátor* je už však trochu problematickejší. Môže ísť o kalk, ale podľa nášho názoru ide práve o transkripciu; z pôvodného termínu sa totiž odstráni anglická prípona *-ciser* a na miesto nej sa tam pridá slovenská (aj keď tiež pôvodne z cudzích jazykov prevzatá) prípona *-(f)ikátor*. Uvedené dve prípony majú rovnaký význam, no jedna vyhovuje slovenskému pravopisu viac než druhá. Kritik by mohol poznamenať, že ak ide o transkripciu, potom by mal byť použitý variant plasticizér, ktorý je bližšie k originálu a zároveň tiež spĺňa požiadavky slovenskej ortografie, no keďže v angličtine aj v slovenčine sú prípony *-iser* a *-icator* (*-izér* a *-ikátor*) synonymné, považujeme túto pripomienku za bezpredmetnú.

Osobitý prípad je v tejto práci už viackrát spomenutý termín *migračná voda* (*migration water)*. V slovenčine má tento termín ešte dva varianty: *voda po migračnej skúške* a *voda po migrácii*. *Migračná voda* je, samozrejme, kalk, no zamietnutý ekvivalent *voda po migrácii* sa zhoduje s definíciou modulácie, keďže zhodný prívlastok *migračná* sa mení na nezhodný prívlastok *po migrácii*. Termín *voda po migračnej skúške* by sa dal považovať za expanziu, keďže pôvodné slovo *migrácia* sa formálne aj významovo rozširuje na frázu *migračná skúška*.

4.1.2. Podiel typov definícií

Ku každému zo spracovaných termínov bolo, samozrejme, následne potrebné priradiť aj definíciu. Podľa typov definícií uvedených v teoretickej časti tejto práce (klasická, rozsahová, vymenúvacia) sme následne všetkých 55 definícií rozdelili a vypočítali sme podiel jednotlivých typov v našom korpuse. Výsledok pravdepodobne nikoho neprekvapí:

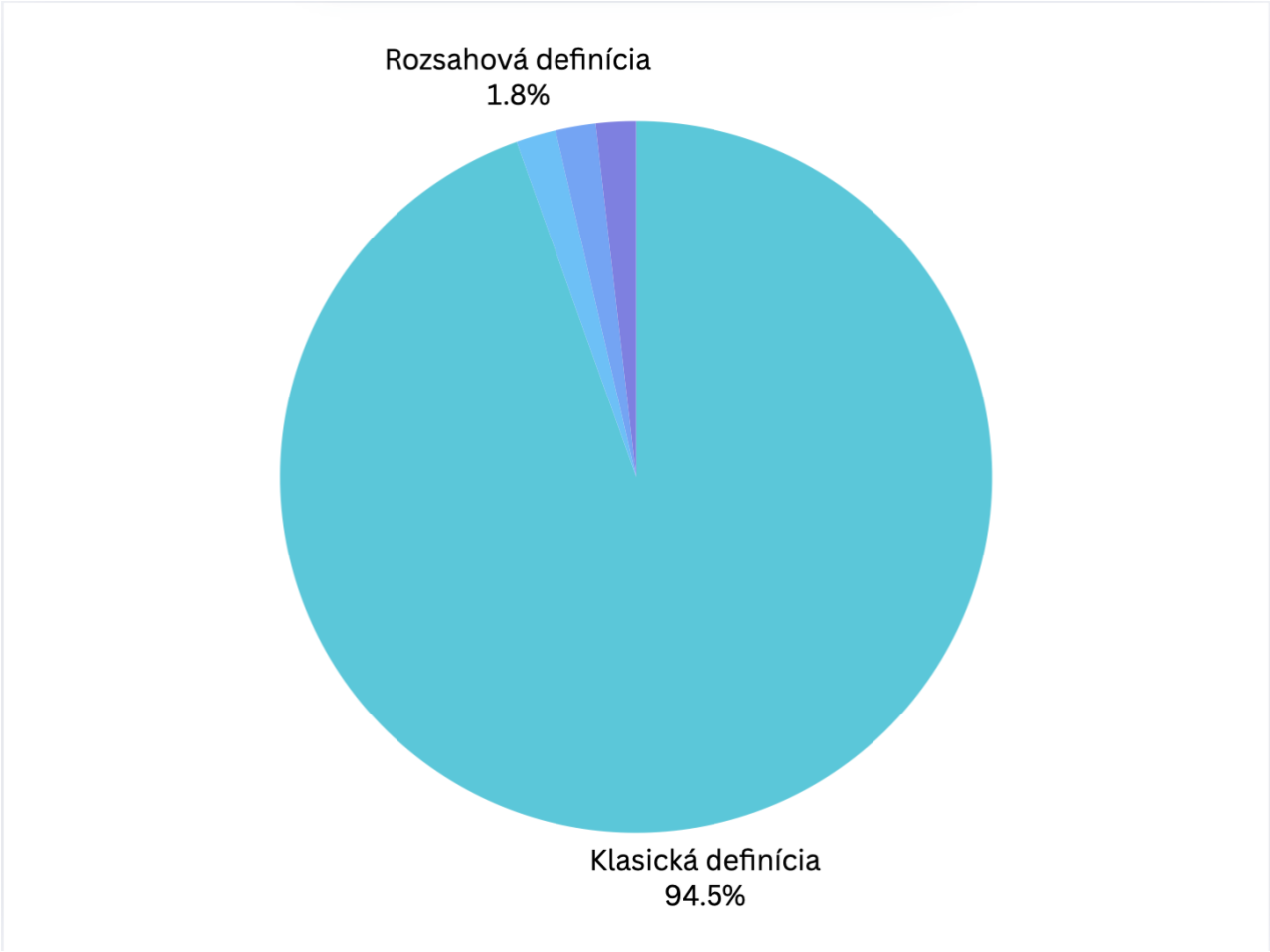

●	Klasická definícia	52
●	Rozsahová definícia	1
●	Vymenúvacia definícia	1
●	Chýba	1

Obr. 6: graf podielu typov definícií v praktickom projekte a legenda k nemu.

Z grafu vyplýva, že v našom zozname termínov skoro úplne dominuje klasická definícia. V teórii terminológie je tento typ definície považovaný za najčastejší (Masár 26) a preferovaný (COTSOES 44 – 45), a to najmä z dôvodu, že klasické (niekde aj rodovo-druhové alebo obsahové) definície sú jednoduché na vytvorenie, porozumenie, a majú široké spektrum využiteľnosti (t.j. dá sa nimi definovať skoro každý termín). V našom projekte sú zaujímavé tie klasické definície, ktoré sa odvolávajú priamo na konkrétne dokumenty EÚ. Definícia už každému čitateľovi tejto práce dobre známeho a na potreby ilustrácie rozličných konceptov z teórie terminológie veľmi vďačného termínu *migračná voda* je „*skúšobná voda, ktorá bola v kontakte so skúšobnou vzorkou za špecifikovaných podmienok stanovených v prílohe I, II, III a IV k vykonávaciemu rozhodnutiu (EÚ) 2024/368*“. Tu môžeme vidieť, že ako špecifický príznak sú použité konkrétne podmienky, ktoré sú vymedzené v dokumente EÚ, no nie sú priamo vymenované. V terminologickej databáze, ktorá slúži najmä pre inštitúcie EÚ a na účely prekladu rôznych európskych dokumentov, je takáto definícia akceptovateľná, najmä keď samotná databáza ponúka funkciu hyperlinkov, t.j. po kliknutí na názov dokumentu uvedeného v definícii sa tento následne otvorí, no zo všeobecného hľadiska sa odporúčame takejto formulácii obsahových definícií vyhnúť.

V celom našom projekte sa vyskytla len jedna rozsahová definícia, a to pri termíne *normalizovaný symbol označenia materiálu*. Jeho definícia je „*symbol obsahujúci označenie základného prvku a hlavných zliatinových prvkov v medi alebo jej zliatine a za ním nasledujúce písmená vyjadrujúce akosť kovu alebo čísla indikujúce nominálny obsah zliatinových prvkov*“. Podrobnejší komentár k tejto definícii je v teoretickej časti práce.

Vymenúvacia definícia tiež nepatrila medzi bežné a zo všetkých 55 termínov mal takúto definíciu len jeden. Ide o termín *typ výrobku*, ktorého definícia je „*jeden z typov výrobkov uvedených v prílohe V k nariadeniu Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 528/2012 z 22. mája 2012 o sprístupňovaní biocídnych výrobkov na trhu a ich používaní*“. Nie je to úplne klasický príklad vymenúvacej definície, keďže jednotlivé typy patriace to definovanej triedy nie sú explicitne vymenované, no definícia rovnako ako v prípade *migračnej vody* odkazuje na dokument EÚ, v ktorom sú tieto typy vypísané. Ako však vieme, že ide o vymenúvaciu definíciu a nie o definíciu rozsahovú alebo klasickú? Rozsahová definícia definuje celok jeho časťami, napríklad termín *ozvučovací systém* by sme mohli definovať ako *systém pozostávajúci z reproduktorov, zosilňovačov, zdroja a procesora zvuku*, ziatiaľ čo vymenúvacia definícia definuje termín prostredníctvom všetkých prvkov, ktoré patria do konkrétnej skupiny, ktorú termín pomenúva, čiže *typ karosérie vozidla* by sme definovali ako *sedan, hatchback, kupé, kabriolet, MPV, kombi*. Rozdiel je v tom, že pri rozsahovej definícii

vymenované časti nemožno zameniť s celkom, napríklad nie je možné povedať, že *reproduktor* ako taký je *ozvučovací systém*, zatiaľ čo pri vymenúvacej definícii to možné je – *sedan* je *typ karosérie vozidla*. V definícii termínu *typ výrobku* sú nepriamo vymenované všetky prvky definovaného celku (konkrétne typy výrobkov), pričom je možné každý z týchto prvkov dosadiť za samotný termín, napr. *typ výrobku A* je stále *typ výrobku*, čiže ide o vymenúvaciu definíciu.

Na grafe je možné vidieť, že jedna definícia chýba. Dôvod je, že bola z nám dosiaľ neznámeho dôvodu pracovníkmi IATE odstránená a doteraz na jej miesto nebola pridaná žiadna nová definícia. Pôvodne však šlo o klasickú obsahovú definíciu.

4.2. Vyhodnotenie výsledkov

Výsledky praktickej časti našej práce a ich štatistické vyhodnotenie zodpovedajú už známym poznatkom z teórie terminológie ohľadom podielu jednotlivých termínov a definícií v terminologických korpusoch. Nepredstavili sme teda žiadne prevratné poznatky, no skôr sme potvrdili existujúce názory, ktoré sa hojne objavujú v mnohých terminologických príručkách či učebniciach. Popularita kalku ako typu ekvivalentu dokazuje preferenciu jasne významovo motivovaných, presných, jednoznačných a preložiteľných termínov, niekedy aj na úkor krátkosti alebo deritvatívnosti, čo sa zhoduje s názorom Ivana Masára (22). Dominancia klasickej rodovo-druhovej definície zas ukazuje jej všestrannosť, zrozumiteľnosť a praktickosť. Zistili sme, že termíny v našom korpuse neboli vždy ustálené, a to najmä z dôvodu vysokého počtu publikácií rôznej akademickej a úradnej proveniencie, v ktorých sa vyskytujú a vysokej miery subjektivity pri ich prekladaní, ako aj pre ich nedostatočnú štandardizáciu v slovenskom jazyku. Aj z toho dôvodu vnímame praktickú časť našej práce ako veľmi hodnotnú a prínosnú – veríme totiž, že sa nám zaradením termínov do databázy IATE podarilo tieto termíny „ustáliť“ a štandardizovať natoľko, že v budúcnosti sa už v odborných textoch bude jeden pojem pomenúvať len jedným termínom. Zároveň sme na príkladoch mnohých synonymických termínov poukázali na dôležitosť vyhodnocovania frekvencie termínov a relevancie ich zdrojov rovnako ako znalosti teórie terminológie a požadovaných vlastností termínov pri rozhodovaní sa, ktorý zo synoným jedného termínu označíme ako preferovaný.

Záver

V tejto práci sme sa pokúsili čitateľovi priblížiť aspekty terminologickej práce od prvotných teoretických poznatkov až po spracovanie termínov do terminologickej databázy. Zručnosti v oblasti terminológie sú dnes v oblasti poskytovania jazykových služieb (napr. medzi prekladateľmi či copywritermi) veľmi žiadané a, žiaľ, častokrát vzácne. Pritom práve ustálenosť a jednoznačnosť pomenovaní, pre potrebu ktorých vznikla aj samotná vedná disciplína terminológie, sú kľúčové pre zabezpečenie efektívnej komunikácie a dorozumenia sa medzi profesionálmi aj laikmi v rôznych jazykoch, čo by malo byť cieľom každého prekladateľa.

Hlavný cieľ našej práce bol analyzovať typy ekvivalentácie a definícií termínov v zozname 55 termínov, ktoré sme spracúvali v rámci praktickej časti, spracovať ich do prehľadných grafov a výsledky následne interpretovať v súvislosti s poznatkami opísanými v teoretickej časti. Tento cieľ považujeme za splnený – podarilo sa nám zistiť, v akom pomere sa jednotlivé typy ekvivalentácie a definícií termínov v zozname termínov vyskytujú a výsledky usúvzťažniť s prácami iných autorov, ktorí už vymedzili najčastejšie typy ekvivalentov a definícií. Naše zistenia dokázali jasnú dominanciu kalku ako preferovaného typu ekvivalentu, a to najmä pre jeho motivovanosť, presnosť a preložiteľnosť, a klasickej rodovo-druhovej definície ako preferovaného typu definície.

Prvý čiastkový cieľ pozostával z vypracovania zadaných termínov a ich zaradenia do databázy IATE. Súčasťou jeho splnenia bolo podrobné štúdium problematiky, s ktorou spracúvané termíny súviseli, dôsledné preskúmanie zdrojov, v ktorých sa vyskytovali, extrakcia už existujúcich slovenských ekvivalentov termínov a ich definícií zo spomínaných zdrojov a ich vyhodnotenie z hľadiska požadovaných vlastností, ktoré musí termín spĺňať. Tento cieľ sa nám tiež v plnej miere podarilo splniť a všetkých 55 termínov, ktoré sme spracovali, bolo zaradených do databázy IATE, kde sú voľne dostupné na prehliadanie.

Druhý čiastkový cieľ spočíval v rozbore postupov pri vytváraní a preberaní termínov a v kompilácií žiadúcich vlastností termínov a definícií z už existujúcich teoretických príručiek a učebníc. V tomto smere sme si ako východiskový zdroj zvolili známu príručku Ivana Masára *Ako pomenúvame v slovenčine*, v ktorej boli opísané vlastnosti, ktoré má termín

spĺňať. Aj tento cieľ sa dá považovať za splnený. Rozbor postupov je podrobne uvedený v teoretickej časti tejto práce, spolu s vlastnosťami termínov a definícií.

Tretí a posledný cieľ našej práce bol podrobne sa oboznámiť so slovenskou aj zahraničnou teóriou terminológie a využiť ju pri interpretácií výsledkov tejto práce. Vychádzali sme najmä z anglofónnych publikácií, no použité boli aj slovenské a nemecké terminologické príručky. Kompletný zoznam použitej literatúry je uvedený v záverečnej časti tejto práce. Splnenie tohto cieľa dokazuje kapitola *Výsledky práce a ich vyhodnotenie*, kde sa nám podarilo dať naše výsledky do súvisu s už existujúcimi teóriami a výskumami.

V budúcnosti by sa na náš výskum dalo nadviazať najmä spracovaním podstatne väčšieho množstva termínov zo širšieho spektra odborných sfér, čo by mohlo viesť k presnejším a presvedčivejším výsledkom, vernejšie odrážajúcim realitu terminologickej praxe.

Literatúra

Masár, Ivan. *Ako pomenúvame v slovenčine*. Bratislava, Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied, 2000.

Pavel, Silvia, a Diane Nolet. *Handbook of Terminology*. Direction de la terminologie et de la normalisation, Bureau de la traduction, 2001.

Durrant, Philip, a kol. *Research Methods in Vocabulary Studies*. John Benjamins Publishing Company, 2022.

Horecký, Ján. *Základy slovenskej terminológie*. Bratislava, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1956.

Picht, Heribert. "The Science of Terminology: History and Evolution." *Terminologija*, no. 18, 2011, pp. 6–26. *CEEOL*, www.ceeol.com/search/article-detail?id=563193.

Cabré, Maria Teresa. *Terminology: Theory, Methods, and Applications*. John Benjamins Publishing, 1999.

Stoffa, Ján, a Veronika Stoffová. "CONTEMPORARY TRENDS IN SCIENTIFIC AND TECHNICAL TERMINOLOGY." *Trends in Education*, vol. 13, no. 2, Feb. 2021, pp. 43–47. https://doi.org/10.5507/tvv.2020.016.

Škrlantová, Marketa. *Preklad právnych textov na národnej a nadnárodnej úrovni*. Bratislava, AnaPress Bratislava, 2005.

Arntz, Reiner, a kol. *Einführung in die Terminologiearbeit*. vol. 2, 2002.

COTSOES. *Empfehlungen für die Terminologiearbeit*. 3rd ed., Conference of Translation Services of European States, 2018.

Levická, Jana. “Neologizmy a terminologické plánovanie.” *Neologizmy v terminológii marketingu. Vedecký seminár o problematike neologizmov v obchodnovedných disciplínach*, 2010, pp. 70–80. *Slovenský národný korpus – Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV*, www.korpus.juls.savba.sk/attachments/publications/2010_Levická_Neologizmy_a_terminologické_plánovanie.pdf.

Džuganová, Božena. “Terminológia ako vedná disciplína.” *Kultúra slova*, vol. 36, no. 3, 2002, pp. 129-139.

Terminologická práca. Princípy a metódy. STN ISO 704 (STN 01 0013), 2004.

Ložiová, Pavlína. “Kontrastívna analýza terminológie spojenej s pandémiou COVID-19 v holandčine a slovenčine.” *Univerzita Komenského V Bratislave FiF FiF.KGNŠ*, 2010. *CRZP*, www.opac.crzp.sk/?fn=detailBiblioFormChildKSM8T&sid=8BA438E6D9CA2A91CE2BA9A27666&seo=CRZP-detail-kniha.

Krajčovičová, Katarína, a kol. *Základy arachnologického výskumu*. Bratislava, Univerzita Komenského v Bratislave, 2022.

Európska komisia. “A single database for all EU-related terminology (InterActiveTerminology for Europe) in 23 languages opens to the public.” *Oficiálna Webstránka Európskej Komisie*, 28. júna 2007, ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_07_962. Navštívené 25 apríla 2025.

Kačala, Ján, a kol. “Krátky slovník slovenského jazyka, štvrté vydanie.” *Webové Stránky Jazykového Ústavu Ľudovíta Štúra*, 2003, www.juls.savba.sk/kssj_4.html. Navštívené 25 apríla. 2025.

Príloha 1: Kompletný zoznam termínov

ID termínu	Oblasť	Zdrojový jazyk	Termín	Slovenský ekvivalent	Definícia
877842	industrial product consumer protection technical regulations EU law	en	EC design examination certificate EU design examination certificate	osvedčenie o preskúmaní návrhu ES osvedčenie o preskúmaní návrhu EÚ	osvedčenie vydané notifikovanou osobou po posúdení systému kvality a návrhu výrobku (modul H1)
3641949	industrial product consumer protection technical regulations EU law	en	conformity to type based on internal production control plus supervised product checks at random intervals module C2	zhoda s typom založená na vnútornej kontrole výroby a skúškach výrobku pod dohľadom v ľubovoľných intervaloch zhoda s typom založená na vnútornej kontrole výroby a skúškach výrobku pod dohľadom v náhodných intervaloch modul C2	časť postupu posudzovania zhody, ktorou si výrobca plní predpísané povinnosti a na svoju zodpovednosť zaručuje a vyhlasuje, že dané výrobky sa zhodujú s typom opísaným v certifikáte EU skúšky typu a spĺňajú požiadavky právneho nástroja, ktorý sa na ne vzťahuje
3641951	industrial product consumer protection technical regulations EU law	en	conformity to type based on product quality assurance module E	zhoda s typom založená na zabezpečení kvality výrobku modul E	časť postupu posudzovania zhody, ktorou si výrobca plní predpísané povinnosti a na svoju zodpovednosť zaručuje a vyhlasuje, že dané výrobky sa zhodujú s typom opísaným v certifikáte EU skúšky typu a spĺňajú požiadavky právneho nástroja, ktorý sa na ne vzťahuje
3641952	industrial product consumer protection technical regulations EU law	en	conformity to type based on product verification module F	zhoda s typom založená na overovaní výrobku modul F	časť postupu posudzovania zhody, ktorou si výrobca plní predpísané povinnosti a na svoju zodpovednosť zaručuje a vyhlasuje, že dané výrobky sa zhodujú s typom opísaným v certifikáte EU skúšky typu a spĺňajú požiadavky právneho nástroja, ktorý sa na ne vzťahuje
3640253	technical regulations EU law	en	conformity based on unit verification module G	zhoda založená na overení jednotlivého výrobku zhoda založená na overení jednotky	postup posudzovania zhody, pri ktorom sa posudzuje jednotlivé zariadenie, vykonajú sa na ňom skúšky a vydá sa certifikát zhody

1111097	industrial product consumer protection EU law 6411 technology and technical regulations	en	internal production control module A	vnútorná kontrola výroby modul A	časť postupu posudzovania zhody, ktorou si výrobca plní predpísané povinnosti a na svoju zodpovednosť zaručuje a vyhlasuje, že dané výrobky spĺňajú požiadavky právneho nástroja, ktorý sa na ne vzťahuje
3641953	industrial product consumer protection EU law 6411 technology and technical regulations	en	internal production control plus supervised product testing module A1	vnútorná kontrola výroby a skúška výrobku pod dohľadom modul A1	časť postupu posudzovania zhody, ktorou si výrobca plní predpísané povinnosti a na svoju zodpovednosť zaručuje a vyhlasuje, že dané výrobky spĺňajú požiadavky právneho nástroja, ktorý sa na ne vzťahuje
3641954	industrial product consumer protection EU law 6411 technology and technical regulations	en	internal production control plus supervised product checks at random intervals module A2	vnútorná kontrola výroby a skúšky výrobku pod dohľadom v ľubovoľných intervaloch vnútorná kontrola výroby a skúšky výrobku pod dohľadom v náhodných intervaloch vnútorná kontrola výroby a kontroly výrobku pod dohľadom v ľubovoľných intervaloch modul A2	časť postupu posudzovania zhody, ktorou si výrobca plní predpísané povinnosti a na svoju zodpovednosť zaručuje a vyhlasuje, že dané výrobky sa zhodujú s typom opísaným v certifikáte EU skúšky typu a spĺňajú požiadavky právneho nástroja, ktorý sa na ne vzťahuje
3641955	industrial product consumer protection EU law 6411 technology and technical regulations	en	conformity to EU-type based on internal production control plus supervised product testing module C1	zhoda s typom EÚ založená na vnútornej kontrole výroby a skúške výrobku pod dohľadom modul C1	časť postupu posudzovania zhody, ktorou si výrobca plní predpísané povinnosti a na svoju zodpovednosť zaručuje a vyhlasuje, že dané výrobky sa zhodujú s typom opísaným v certifikáte EU skúšky typu a spĺňajú požiadavky právneho nástroja, ktorý sa na ne vzťahuje

3641956	industrial product consumer protection EU law 6411 technology and technical regulations	en	quality assurance of the production process module D1	zabezpečenie kvality výrobného procesu modul D1	časť postupu posudzovania zhody, ktorou si výrobca plní predpísané povinnosti a na svoju zodpovednosť zaručuje a vyhlasuje, že dané výrobky spĺňajú požiadavky právneho nástroja, ktorý sa na ne vzťahuje
3641957	industrial product consumer protection EU law 6411 technology and technical regulations	en	quality assurance of final product inspection and testing module E1	zabezpečenie kvality kontroly a skúšok konečného výrobku modul E1	časť postupu posudzovania zhody, ktorou si výrobca plní predpísané povinnosti a na svoju zodpovednosť zaručuje a vyhlasuje, že dané výrobky spĺňajú požiadavky právneho nástroja, ktorý sa na ne vzťahuje
3641958	industrial product consumer protection EU law 6411 technology and technical regulations	en	conformity based on product verification module F1	zhoda založená na overovaní výrobku modul F1	časť postupu posudzovania zhody, ktorou si výrobca plní predpísané povinnosti a na svoju zodpovednosť zaručuje a vyhlasuje, že dané výrobky spĺňajú požiadavky právneho nástroja, ktorý sa na ne vzťahuje
3641959	industrial product consumer protection EU law 6411 technology and technical regulations	en	conformity based on full quality assurance module H	zhoda založená na úplnom zabezpečení kvality modul H	časť postupu posudzovania zhody, ktorou si výrobca plní predpísané povinnosti a na svoju zodpovednosť zaručuje a vyhlasuje, že dané výrobky spĺňajú požiadavky právneho nástroja, ktorý sa na ne vzťahuje

3641960	industrial product consumer protection EU law 6411 technology and technical regulations	en	conformity based on full quality assurance plus design examination module H1	zhoda založená na úplnom zabezpečení kvality a preskúmaní návrhu modul H1	časť postupu posudzovania zhody, ktorou si výrobca plní predpísané povinnosti a na svoju zodpovednosť zaručuje a vyhlasuje, že dané výrobky spĺňajú požiadavky právneho nástroja, ktorý sa na ne vzťahuje
2223646	EU law 6411 technology and technical regulations	en	accreditation certificate	osvedčenie o akreditácii certifikát o akreditácii	osvedčenie vydané vnútroštátnym akreditačným orgánom potvrdzujúce, že orgán posudzovania zhody je spôsobilý vykonávať osobitnú činnosť posudzovania zhody
3641961	analytical chemistry	en	calibrant	kalibrant	reprezentatívna fyzická vzorka východiskovej látky alebo organickej cementovej zložky, na ktorú sa vzťahuje žiadosť podľa delegovaného nariadenia Komisie 2024/369 a ktorá sa používa na kalibráciu nástrojov alebo postupu merania
1555697	polymer	en	silicone polysiloxane organopolysiloxane polyorganosiloxane polymer organosiloxane polymer silicone polymer	silikón polysiloxán organopolysiloxán polyorganosyloxánový polymér organosyloxánový polymér silikónový polymér	anorganicko-organický polymér so všeobecným vzorcom [R2SiO]n, v ktorom R je organická skupina
3518595	advanced materials nanotechnology	en	nanoform [(preferred)] nanomaterial form	nanoštruktúra nanoforma forma nanomateriálu	forma prírodnej alebo priemyselne vyrábanej látky pozostávajúca z častíc v neviazanom stave alebo ako agregát či aglomerát, v ktorej najmenej 50 % častíc v granulometrickom zložení má jeden alebo viac vonkajších rozmerov vo veľkostnom rozsahu od 1 nm do 100 nm, pričom ako výnimka z tohto veľkostného rozsahu sem patria aj fulerény, grafénové vločky a jednostenné uhlíkové nanorúrky, ktorých jeden alebo viac vonkajších rozmerov nedosahuje 1 nm

3581420	special chemicals	en	product-type	typ výrobku	jeden z typov výrobkov uvedených v prílohe V k nariadeniu Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 528/2012 z 22. mája 2012 o sprístupňovaní biocídnych výrobkov na trhu a ich používaní
3642155	materials technology preservative	en	preservatives for products during storage product-type 6	konzervačné prostriedky používané počas skladovania výrobkov výrobok typu 6	výrobky, ktoré sa používajú na ochranu vyrobených výrobkov (iných ako potraviny, krmivá, kozmetické výrobky, lieky alebo zdravotnícke pomôcky) potláčaním mikrobiálnej kontaminácie s cieľom zabezpečiť ich skladovateľnosť
3642252	drinking water 6831 building and public works water policy	en	test water	skúšobná voda testovacia voda	voda používaná pre potreby skúšky
3642281	drinking water 6831 building and public works water policy	en	standardised material designation number	normalizované číslo označenia materiálu	alfanumerické označenie pozostávajúce zo šiestich znakov, prideľované na základe technickej normy EN 1412 v rámci európskeho systému číselného označovania medi a zliatín medi vyrábaných a/alebo používaných v Európe
3642282	drinking water 6831 building and public works water policy	en	standardised material designation symbol	normalizovaný symbol označenia materiálu	symbol obsahujúci označenie základného prvku a hlavných zliatinových prvkov v medi alebo jej zliatine a za ním nasledujúce písmená vyjadrujúce akosť kovu alebo čísla indikujúce nominálny obsah zliatinových prvkov
1501753	6811 chemistry	en	optical activity	optická aktivita optická otáčavosť	schopnosť látok otáčať polarizačnú rovinu svetla
3642163	chemistry	en	crystal structure	kryštálová štruktúra štruktúra kryštálu kryštalická štruktúra	spôsob usporiadania atómov, iónov alebo molekúl v kryštalickom materiáli
160662	spectrometry	en	inductively coupled plasma mass spectrometry ICP-MS	hmotnostná spektrometria s indukčne viazanou plazmou ICP-MS	druh hmotnostnej spektrometrie, pri ktorom sa na ionizáciu vzorky používa indukčne viazaná plazma

139275	physical sciences	en	inductively coupled plasma ICP	indukčne viazaná plazma ICP	druh plazmového zdroja, v ktorom sa energia získava z elektrického prúdu produkovaného elektromagnetickou indukciou
1413657	6816 iron, steel and other metal industries	en	iron alloy	zliatina železa	zliatina, ktorej základnou zložkou je železo
3642530	drinking water 6831 building and public works water policy	en	migration concentration band migration band	pásmo migračných koncentrácií	pásmo, ktoré vyjadruje vopred určený rozsah hodnôt koncentrácií na vodovodnom kohútiku (Ctap)
1141185	metals	en	beta phase β-phase	fáza beta fáza β	
3642185	European standard drinking water 6831 building and public works water policy	en	dynamic rig test	dynamická skúška	skúška používaná na hodnotenie uvoľňovania kovov z kovových materiálov používaných v stavebných výrobkoch, ktoré majú prísť do kontaktu s pitnou vodou
3642186	drinking water 6831 building and public works water policy	en	concentration at the tap Ctap	koncentrácia na vodovodnom kohútiku Ctap koncentrácia v kohútiku	koncentrácia látky prenesenej z určitého materiálu do vody určenej na ľudskú spotrebu vo vodovodnom kohútiku

3641962	drinking water 6831 building and public works water policy	en	polymerised part	polymerizovaná časť	časť zloženia látky, ktorú tvoria molekuly charakterizované sekvenciou jedného alebo viacerých typov monomérnych jednotiek
1206826	polymer	en	pre-polymer	predpolymér	látka, ktorá je výsledkom reakcie polymerizačného typu a ktorá ďalej reaguje, kým sa z nej nestane konečný polymér použitý v materiáli alebo vo výrobku
1421121	cement	en	cement	cement	jemne rozomletý anorganický materiál, ktorý po zmiešaní s vodou tvorí pastu, ktorá prostredníctvom hydratačných reakcií a procesov tuhne a tvrdne a po stvrdnutí si zachováva pevnosť a stabilnosť aj pod vodou
3641966	drinking water 6831 building and public works water policy	en	maximum tolerable concentration at the tap MTCtap	maximálna prípustná koncentrácia na vodovodnom kohútiku MTCtap	maximálna prípustná koncentrácia látky prenesenej z určitého materiálu do vody určenej na ľudskú spotrebu
3642428	food safety	en	FCM substance FCM [(admitted)] food contact material substance	látka FCM FCM látka v materiáli prichádzajúcom do styku s potravinami	látka, ktorá sa môže používať alebo sa používa v materiáloch prichádzajúcich do styku s potravinami
3641967	drinking water 6831 building and public works water policy	en	Total Maximum Tolerable Concentration at the tap MTC(T)tap, organics	celková maximálna prípustná koncentrácia na kohútiku MTC(T)tap, organics	maximálna povolená koncentrácia špecifikovanej látky migrujúcej z organických materiálov do vody určenej na ľudskú spotrebu vyjadrená buď ako celkový podiel látky, alebo celkové množstvo viazaného alebo neviazaného prvku alebo iónu
3642250	health policy consumer protection	en	residual content	zvyškový obsah množstvo zvyšku látky reziduálne zvyšky	obsah chemickej látky v konečnom výrobku (materiáli alebo tovare)

1209908	inorganic chemical product	en	nitride	nitrid	chemická zlúčenina dusíka
1204613	6811 chemistry	en	phosphite	fosfit	soľ obsahujúca anión [HPO3]2−
1252595	special chemicals	en	plasticiser plasticizer	zmäkčovadlo plastifikátor	látka pridávaná do materiálu na účely jeho zmäkčenia, zvýšenia jeho flexibility, zníženia jeho viskozity a/alebo zníženia trenia počas manipulácie s ním
1075871	metalworking	en	brazing hard soldering	tvrdé spájkovanie spájkovanie na tvrdo	metóda metalurgického spájania kovových predmetov iným kovom – spájkou, ktorého teplota tavenia je nižšia ako teplota tavenia spájaného materiálu
3642442	chemistry	en	mixed metal oxide MMO	zmes oxidov kovov zmiešaný oxid kovov MMO	oxid obsahujúci dva alebo viaceré druhy katiónov kovu
3641969	drinking water 6831 building and public works water policy	en	multilayer product	viacvrstvový výrobok	výrobok, ktorý tvoria dve alebo viac spojených vrstiev konečných materiálov, ktoré nemožno na účely testovania od seba oddeliť bez zničenia výrobku
3641972	drinking water 6831 building and public works water policy	en	site applied material	na mieste aplikovaný materiál	konečný materiál, ktorý sa má vyrobiť na stavenisku
3641979	drinking water 6831 building and public works water policy	en	total barrier	úplná bariéra celková bariéra	vrstva tvoriaca bariéru, ktorá bráni difúzii akýchkoľvek látok smerom ku konečnému materiálu v kontakte s vodou určenou na ľudskú spotrebu

3641980	drinking water 6831 building and public works water policy	en	enhancement of microbial growth EMG	podpora mikrobiálneho rastu EMG	schopnosť konečného organického materiálu alebo konečného cementového materiálu podporiť množenie mikroorganizov za určitých podmienok
3641982	drinking water 6831 building and public works water policy	en	migration water	voda po migračnej skúške migračná voda voda po migrácii	skúšobná voda, ktorá bola v kontakte so skúšobnou vzorkou za špecifikovaných podmienok stanovených v prílohe I, II, III a IV k vykonávaciemu rozhodnutiu (EÚ) 2024/368
3641977	drinking water 6831 building and public works water policy	en	final cementitious material	konečný cementový materiál	konečný materiál obsahujúci dostatočný podiel hydraulického cementu, aby fungoval ako hlavné spojivo prostredníctvom vytvárania hydrátovej štruktúry, ktorá určuje vlastnosti materiálu (cementového materiálu)
3641976	drinking water 6831 building and public works water policy	en	final organic material	konečný organický materiál	konečný materiál, ktorý pozostáva hlavne z látok na báze uhlíka (organický materiál)
3642293	drinking water 6831 building and public works water policy	en	risk group RG	riziková skupina RG	ktorákoľvek zo štyroch kategórií priradených k výrobku alebo častiam, ktoré môžu prísť do kontaktu s vodou určenou na ľudskú spotrebu podľa vykonávacieho rozhodnutia Komisie (EÚ) 2024/368
3641984	chemical compound	en	secondary amine	sekundárny amín	amín s dvomi organickými substituentmi (alkylovou skupinou, arylovou alebo obomi) viazaný na dusík spolu s jedným atómom vodíka

3642528	drinking water 6831 building and public works water policy	en	formulation review	preskúmanie zloženia	akákoľvek kontrola vykonaná oznámeným subjektom týkajúca sa látky uvedenej v zložení
1146051	6816 iron, steel and other metal industries	en	ferrous alloy ferrous composition	železnatá zliatina železnatá zmes	zliatina železného kovu